

Ahilikten Günümüze Meslek Eğitiminde Model Arayışları ve Sonuçları

Nurettin Gemici*

Özet- Mesleki teknik eğitim, alan itibarıyla orta öğretim, çıraklık eğitimi ve usta öğreticilik başta olmak üzere geniş bir alanı kapsamaktadır. Özünü milli değerlerimizden alan ahilik teşkilatının en azından bazı uygulamalarından faydalanılarak yapılacak bir meslek eğitimine dönüşe olan ihtiyaç ortadadır. Mesleki teknik eğitim konusunda yapılan çalışmalarda iddia edildiği gibi bu eğitimde Ahilik modeli uygulanabilmekte midir? Yabancı modellerin örnek alındığı Türkiye meslek eğitim sisteminin işlerliğinin başlıca şartı, özyapısındaki değerlerin bu eğitimle birleşmesinin önünü açmaktır. Ülkenin vazgeçilmez ihtiyacı olan ara insan gücünün sadece öğretimini hedefleyen çalışmaların ve düzenlemelerin ahilik anlayışıyla yeniden ele alınması gerekmektedir. Yüzyıllarca meslek eğitiminde model olmuş ahilik anlayışın bugün için uygulanabilirliği araştırılmalıdır. Bu çalışma, Türkiye’de meslek eğitim sisteminde model arayışlarını değerlendirerek, bu kapsamda Ahilik teşkilatından birtakım prensiplerin nasıl uygulamaya geçirilebileceği konusunda öneriler sunmaktadır.

Anahtar kelimeler- Ahilik, Mesleki teknik eğitim, Mesleki teknik eğitim modelleri.

Giriş

Meslek eğitimini, ilmi bir faaliyetin ve çabanın öngördüğü esaslar çerçevesinde bir yapılanmaya sevk ederken, gelenekle olan bağıını korumasına ve yaşatmasına azami dikkat etme zorunluluğumuz vardır. Zira Erol Güngör’ün yerinde tespitiyle “Bir şeyin az kusurlu olabilmesi için büyük bir geleneğe, yani geçmişteki binlerce insanın tecrübelerine dayanması gerekir. Nitekim ilmin de en belirgin vasıflarından birisi gelenekçiliğidir. Medeniyet içinde belki ilim kadar

* Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

gelenekçi bir müessese gösterilemez; bütün yeni hamlelerin kaynağı olmak bakımından ondan daha önde bir müessese de yoktur” (Güngör, 1995, s.124).

Türkiye’de meslek eğitimindeki yapılanmayı, geleneksel ahilik kültürü ile karşılaştırarak değerlendirmek amacıyla olan bu çalışmamızda önce ahilik teşkilatı ve öngördüğü temel prensipleri konu edinmek, ardından Türkiye’nin meslek eğitimindeki model arayışları sürecini, bu kapsamda gündeme gelen Almanya modelini değerlendirmek ve son olarak mevcut uygulamalara ahilik perspektifinden önerilerimizi sunmak istiyoruz.

Ahilik ve Meslek Eğitimi

Ahilik, fütüvvet ülküsüne dayalı olarak ortaya çıkan Türk medeniyet tarihinde önemli sosyal ve ekonomik fonksiyonlar yerine getirmiş bir teşkilattır. “Fütüvvet” kelimesi etimolojik olarak “gençlik, buluş çağı, delikanlılık” anlamlarında kullanıldığı gibi; “gençliğin en parlak zamanı, delikanlıca tavır” manalarına da gelmektedir. Bu kavram Batı’daki şövalyelik, İran’daki civanmertlik, Eski Türklerdeki alplık ve akıllık ülkülerinin muadili olarak cömertlik, mürüvvet, asalet gibi ahlâki faziletleri ihtiva etmektedir. Aynı zamanda bu faziletlerin gereğini yerine getirmeyi amaçlayan insanların teşkil ettikleri birliklere de isim olarak kullanılmıştır (Taeschner, 1953-1954, 1; Schimmel, 1982, 240-246).¹

Hicretten üç asır sonra 9. yüzyılda fütüvvet teşkilatları içerisinde esnaf birlikleri yer almaya başlamış ve esnaf teşekkülleri, fütüvvetin esasları etrafında bir araya gelmişlerdir. Arapçada “benim kardeşim” manasına gelen “ahi” kelimesinden; ya da Türkçedeki “akı” kelimesinde geldiği hakkında rivayet ve görüşler vardır. “Ahilik” olarak yaygınlık kazanan bu kelimenin ortaya çıkışı ve herkes tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanması 13. yüzyılın ikinci yarısındadır. Bu kelime daha ziyade 14. yüzyılın başlarında ünlü Seyyah İbn Batuta’nın yazmış olduğu *Seyahatnamesi*’nde yer almakta olup, ondan

¹ Yine DİA’da Süleyman Uludağ, “Fütüvvet” maddesindeki tarif de klasik kitaplardan alınmıştır. Genel olarak fetâ ve fütüvvet kelimeleri, sofî ve tasavvuf anlamında kullanılmakla beraber tasavvufta bu terimlerden çok defa sofîde bulunan fedakârlık, diğerkâmlık, iyilik, yardım, insan severlik, hoşgörü ve nefsin söz geçirme gibi ahlâki nitelikler kastedilir. Böylece gerçek yiğitlik, kahramanlık, cesaret ve mertliğin bu ve benzeri niteliklere sahip olmayı gerektirdiği anlatılmak istenir. Bu husus dikkate alındığında sofîlerin kendilerine has hümanizm düşüncelerini fütüvvet kavramı çerçevesinde geliştirdikleri görülür. Ebû Bekir el-Verrâk’a göre fütüvvet kişinin hasmının olmaması, yani herkesle iyi geçinmesi ve herkesle barışık olması, sofrasında yemek yiyen müminle kâfir arasında ayırım gözetmemesidir (Bkz. Abdülkerim b. Hevâzin el-Kuşeyri, 1972, 473-474). Mecusiye misafir etmekten kaçınan Hz. İbrahim’in ilâhî uyarıya maruz kalması da (a.e., 321) fütüvvetin insanî muhtevasını ifade eden güzel bir örnektir. (Ayrıca bkz: Cl. Cahen, 1953, 81-92; Gölpınarlı, 1949-1950, 3-354; Taeschner, 1953-54, 6-7; 1962, 277-280; 1972, 205-207).

önceki kaynaklarda daha çok fütüvvet olarak kullanılmaktadır (İbn Batuta, ts., 285-287; Soykut, 1971, 66,3; Erken, 2008, 33-37, Köksal, 2008, 47-59; Ateş, 1977; Atik, 2004, 1-19, 51-75; Cahen, 1986, 591-601). Fütüvvet ve Ahi kelimeleri zamanla aynı anlamda da kullanılmışlardır (Muallim Cevdet, 2008, 29-57, 481-506).

Ahi birlikleri hakkındaki anlatılanlar ve onların örf adet ve ananeleri başta olmak üzere bütün prensipleri “fütüvvetname” diye adlandırılan eserlerde kayıt altına alınmıştır. Elimizdeki en eski tarihli fütüvvetname hicretten 400 yıl sonrasına ait Süleymî’nin *Kitab-el Fütüvve*’sidir (Ateş, 1977). Bundan sonra Ensari’ye ait bir başka fütüvvetname hatıra gelir. Türkçe yazılmış fütüvvetnamelerin en eski tarihli Burgazi’nin *Fütüvvetname*’sidir (Gölpınarlı, 1949-1950, 11-12). Bütün fütüvvetnamelerde fütüvvetin esasları, kabul şartları, fütüvvet birliklerine kimlerin giremeyeceği, hangi durumlarda fütüvvetten düşüleceği, fütüvvetin kısımları ve fütüvvetin silsilesi gibi hususlar düzenlenmiştir. Samimiyet, cömertlik, Allah’tan başkasına kul olmama, sürekli gelişme ve yenilenme, alçak gönüllülük, misafirperverlik, uyumlu olma, merhamet, dürüstlük gibi özellikler fütüvvetin ilkeleri olarak sayılmıştır. “Elini, dilini, belini korumak” şeklinde özetlenen fütüvvet ilkeleri iyi bir insan ve Müslüman olmanın erdemlerini yansıtmaktadır. Bu insan tipi, bulunduğu topluma hizmet eden ve ortaya çıkan ihtilaflarda birleştirici bir rol üstlenen karaktere de sahiptir (Çağatay, 1981; 1990; 1952, 59-84; 1976, 423-488; 1982, 423-435; Bayram, 1981, 92; Kazıcı, 1988, 539-541).

Ahilere ait birlik ve teşekküller Osmanlı Devleti’nin kuruluşunda çok etkili olmuştur. Bu katkı, Osmanlı devleti büyüyüp geliştikten sonra da kesintisiz devam etmiştir. Ahi birlikleri çok kısa bir zamanda esnaf birliklerine dönüşmüş ve kendine has gerek ticari, gerekse sosyal hayatta ışık tutucu bir değerler manzumesi oluşturmuştur. Osmanlı coğrafyasının hâkimiyetindeki topraklar üzerinde yaşayan topluluklar arasında sosyal muhtevayı haiz önemli görevler yerine getirmiştir. Yeni kaynak ve belgeler ortaya çıktıkça, Osmanlı iktisat tarihinde önemli bir yeri olan bu oluşumun yerine getirdiği fonksiyonlar daha iyi anlaşılacaktır.

Ahilerin siyasi hayatta etkileri ve üstlendikleri askeri görevler

Siyasi hayat üzerinde etkili olan, yeni yöneticilerin seçiminde ve meşruluk kazanmasında söz sahibi olan ahiler, devlet otoritesinin güçsüzleştiği, zayıfladığı ve kargaşanın ortaya çıktığı olağanüstü ara dönemlerde şehirlerin idaresini el-

lerine alıyorlar ve eski idareden yeni idareye geçişin toplum için büyük bir sarıntıya meydan vermemesine çalışıyorlardı. Sefer zamanlarında bir takım askeri görevler de üstlenen ahilerden bir kısım esnaf (kasap, ekmekçi, nalbant, bakkal, berber, saraç, demirci, aşçı, arabacı vb.) seferlere katılırdı. “Orducu Esnaf” denilen bu grup, ordugâhta dükkân açıp askerlerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılarıydı. Bu esnafın ordudaki faaliyetleri için gerekli olan işletme kredisi, mensup oldukları esnaf birliği tarafından sağlanıyor ve buna “ordu akçesi” deniyordu (Tabakoğlu, 1986, 416). Anlaşılan şu ki, ahiler neredeyse 13. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar bulundukları topluluklarda huzur ve güvenin sigortası olmuşlar ve devlet yönetiminin tıkanıp döneminde yapıcı ve çözüm üreten bir anlayışla meselelerin halline çalışmışlardır.

Çalışma hayatında ahilerin yerine getirdiği işlevler

Ahiliğe bir meslek, sanat ya da ticaretle ilişkisi olmayanlar katılamazlardı. Ahi örgütünde sanatkârlara iş yerinde yamak, çırak, kalfa ve usta hiyerarşisi ile mesleğin incelikleri ve sırları öğretilirken; akşamları toplanarak ahlâk eğitimi, haftanın belli günlerinde de silah talimleri ve ata binme öğretimi yoluyla askerlik eğitimi yaptırılıyordu. Ahi birlikleri özellikle büyük şehirlerde teşkilatlanmışlardı. Her birliğin eğitim ve eğlence imkânlarına da sahip bir sosyal tesis özelliği taşıyan zaviyesi vardı. Bu esnaf birlikleri o mesleğe ait tüm işleri yönetir, mensupları arasındaki ihtilafları halleder, esnafla devlet arasındaki ilişkileri düzenlerdi. Bu birlikler mamullerin kalitesi, ücretler, fiyatlar, çalışma şartları konularında düzenleme yaparlardı. Ahi birlikleri esnafın sadece mesleki problemleriyle değil, tüm sorunlarıyla yakından ilgilenir, yardımcı olurdu.²

Ahi birlikleri bir yandan esnaf arasında işbirliği ve dayanışma esaslarının yerleştirilmesini, haksız rekabetin, tekelliliğin önlenmesini amaçlarken, diğer yandan da tüketicinin korunmasına yönelik düzenlemeler yapıyordu. Loncalar, üyelerinin çıkarlarını gözetken “menfaat birlikleri” olduğu halde, ahi birlikleri birer cemaattirler. Bunlara hâkim olan esas, hepsinin belli bir fikri seviyeye sahip olmaları, kan bağı vs. ile değil birbirine bağlı insanların faaliyeti yolu ile ortaya çıkmalarıdır (Güllülü, 1977, 32). Esnafın çalışma alanları hem haksız rekabetin, hem de işsizliğin önlenmesi amacıyla belirleniyordu. Yine esnafın işleyeceği hammaddeyi temin etmesi herkese belli oranda pay ayrılması esası

² Esnaf çıraklarının okuyup yazmalarına itina gösterilirdi. Fatih tarafından inşa edilen cami yakınındaki üstü açık havuzun saraçhane yapılması, saraç çıraklarının sabahları Fatih medreselerinde okutulan derslere devam edebilmeleri içindi. Esnaf çıraklarının asgari bir tahsil devresinden geçirilmelerine uzun süre dikkat edilmiştir (Tabakoğlu, 1986, 418).

çerçevesinde adil paylaşım gerçekleştiriliyordu. Bununla hem ustaların hammadde sıkıntısı çekmemesi sağlanıyor, hem de tekellilik ve ihtikâr yolu önlenmiş oluyordu. Tahsislere uyulması ve hammaddelerin muhtekirlere verilmemesi hususunda oldukça titiz davranıyorlardı.

Her çeşit esnaf bir arada belirli bir çarşıda bulunurdu. Bu alıcı ve satıcıya istediği ürünü alma veya satma konusunda seçme hakkının yanı sıra, esnafların birbirini kontrolüne imkân ve zemin sağlamaktaydı. Bir arada oluş sayesinde kaliteden ödün verilmiyordu. Bir arada çalışma, kalite kontrolü bakımından da büyük önem taşımaktaydı. Esnaf mamullerinin kalitesinden taviz vermek istemiyor ve buna karşı geldiğini açıkça ortaya koyuyordu. Standartların ve belli bir kalitenin altında mal üreten kişiler ikazlara aldırılmazlarsa işyerleri, tezgâhları görevli kethüdalar tarafından kapatılıyor veya bu konuda hassasiyet göstermeyenlerin cezaları esnafıktan çıkarılmaya kadar varabiliyordu (Kütükoğlu, 1986, 60; Muallim Cevdet, 1335/1919). Ahi Evren *Letâif-i Hikmet* adlı eserinde şöyle bir ifadeye yer verir: “Toplum çeşitli sanat kollarını yürüten insanlara muhtaç olduğuna göre bu sanat kollarını yürüten çok sayıda insanın belli bir yere toplanmaları ve her birinin belli bir sanat ile meşgul olmaları gerektir ki, toplumun bütün ihtiyacı görülmüş olsun” (Bayram, 1986, 176).

Ahiliğin ahlâki ve mesleki temelleri

Ahilikte meslek ahlâkı her şeyden önce gelmekteydi. Her birimin kendi denetleme organları mevcut olmakla beraber, herkesin kendi kendisinin kontrolünün ve bunu vicdanlarına koymanın en doğru bir yol olduğu olgusu burada daha ağır basmaktaydı. Çalışanlar arasında çırak, kalfa ve ustalık ilişkisi bir nevi baba-evlat şeklinde saygı ve sevgiye dayalıydı. Her ahi bir “pîr”e intisap etmek zorunda olup sanatın geleneksel büyükleri hakkında sözlü kültürü öğrenmek, hal ve hareketlerini onlara uydurmak zorundaydı. Bu pîrler maneviyatları güçlü, hayatları etrafında örgülü hikâye menkıbelerde geçtiği üzere üstün insan ve örnek ahlâk sahibi kimselerdir. Onların aşılmazlıkları dilden dile dolaşarak nesilden nesillere aktarılmaktadır. Bu kişiler nezdinde tecrübeye dayanan ve pratikte örnekleri verilmiş bir ahlâk telakkisi, uygulanabilirliği nedeniyle, her zaman kaideler manzumesi olan doktrinsel telakkilere göre tercih edilegelmiştir.

Ahilik mensuplarının, pîrlere gönülden ve manen bağlanmaları onları işlerinde en küçük bir ihmal ve kusura yer vermemelerini sağlamıştır. Aksi durumda bağlı olduğu pîrin ona karşı sevgi ve himmetinin azalacağı veya yok olacağına

inanırlardı. Bu da kişinin işine yoğunlaşmasına, dikkat ve özenli olmasına yol açardı (Gündüz, 1983, 102-104; Muallim Cevdet, 1335/1919, 122-123).³

Ahilerin eğitim ve dayanışmaya verdikleri önem

Halkın bakış açısına göre, ahi zaviyeleri her taraftan gelip giden misafirlerin dolup taşıdığı ve ağırlandığı, büyük kutlamaların tertiplendiği, birbirinden değişik törenlerin yapıldığı mekânlar olarak kabul edilmekteydiler. Bütün bunların hepsinde birer eğitici yön olduğu gerçeği de herkesin ortak fikriydi. Ahi birliğine mensup olanların severek yaptıkları ve hayatlarının sonuna kadar her kuralına titizce uydukları bu prensipler, onların yaptıkları işten sıkılmak yerine memnun olmalarını, kendileriyle barışık bir halde hayatlarında mutlu olmalarını sağlamaktaydı. Bu yüksek ahlâkın üzerine bina edildiği ana esas, tesanüt yani karşılıklı dayanışma ve yardımlaşmaydı (İbn Batuta, ts., 275-287; Muallim Cevdet, 1335/1919, 146, 187).

Ahilerin toplantı meclisleri

Kasabalarda ve köylerde, her yaş grubundan kişilerin muntazaman devam ettikleri ahi zaviyelerinde gelen giden yolcuların ağırlanmasının yanı sıra, gençlerin eğitimi için çeşitli faaliyetler yapıldı. Bir nevi okul sayılabilecek olan *yanar odaları* zaman zaman kültür merkezi, lokal, ihtilafların hallinin gerçekleştiği bir uzlaşma mekânı görevi de görmekteydi. Yanar odalarında, hakkında şikâyet olan kişilerin davalarına da bakılır ve verilen cezalar uygulanırdı. Yine buralarda arazi davaları vb. gibi sorunlar da çözüme bağlanırdı.

Yanar birlikleri aralarında evlenenlere yardımcı olurlar, düğün esnasında gerekli olan bütün hizmetler yanar ehli tarafından görülürdü. Yine yanar ehlinin ve kimsesizlerin her işlerinde yardıma koşulurdu. Yanarlar her yıl harman mevsiminin sonunda geleneksel kutlamalar düzenleyip kendi aralarında eğlenirlerdi (Çağatay, 1981, 159-171). Bu tür kutlamalar Osmanlı devletinin sınırları içinde hâkim olan bütün bölgelerde coşkuyla yapıldı. Bu törenlere her bölgedeki esnaf ve sanatkarların katılması töre gereği olup katılmazlık yapılmazdı. İstanbul'daki törenler çok muhteşem ve görkemli kutlamalara sahne olurdu. Bu eğlencelerde hiçbir mesleki konu ele alınmaz, yalnız kâhya ve kâhya başı bütün

³ Fütüvveti göre bu meslekler ve pîrlere birkaç örnek vermek gerekirse: Berberlerin pîri Selman-ı Farisi, debbagların pîri Ahi Evran, bakkalların pîri Adıyî ibn Abdullah, terzilerin pîri Davut ibn Abdurrahman, tacirlerin pîri Said ibn Ubeyde, hekimlerin pîri Zünnun-ı Mısri isimleri sayılabilir (Bkz. Evliya Çelebi, 1996, 220-317). Burada ilgili sayfalarda esnafın pîrlerinin kim oldukları hakkında geniş bilgi ve izahat mevcuttur. (Muallim Cevdet, 1335/1919, 496-503; Arpağuş, 2007, 272-273).

esnafa öğütte bulunurdu. Her meslek ekolünün kendine has bir sancığı, bir de alemdarı vardı. Bu sancakta alışverişi ve iş hayatını öven ayet ve hadislerin yanında, o meslek gurubunun özel bir işareti de yer alırdı. Umumi törenlerde bu alemler, sancaklar önde arkasında o mesleğe mensup ahiler hep birlikte kutlamalara katılırlardı.

Ahiler gerekli hallerde acil ve mutad dışı bugünkü genel kurul toplantısını andırır bir şekilde bir araya geldikleri toplantılar da yaparlardı. Hükümetin veya yeni gelen padişah veya valinin gayri resmi ve bilinen vergiler dışında talepleri karşısında neler yapılabileceğini konuşmak üzere toplanabilirlerdi. Aynı şekilde daha önce karara bağlanmış konularda ihmal gösterilmesi veya zorluk çıkarılması halinde önce kâhyalar heyeti kendi aralarında toplanır, ardından mahkemeye veya hükümet adına yetkili olan kişiye bizzat gidilerek sorunlar dile getirilirdi. Anlaşmazlık çözülemezse “memleket toplantısı” adı altında geniş katılımlı bir başka toplantı daha yapılır ve bu toplantıya kâhyalar ve bütün üstatlar, memleketin ileri gelenleri, ilim adamları, zenginler, hâkim ve müftü davet edilir; ahiler taleplerini Saray’a şikâyetname göndermek de dâhil olmak üzere üst mercilere iletirlerdi (Çağatay, 1981, 147-151).

Ahilerin sosyal barışla ilgili faaliyetleri ve ihtilafların çözümünde hakemlik ve arabuluculuk rolleri

Ahi birlikleri, mülki idareciler ve askeriye dışında toplumun bütün katmanlarında söz sahibi durumunda idiler. Haliyle güç paylaşımı ve bu iki erkin haksız ve yanlış uygulamaları karşısında mevcut siyasi otoriteye karşı tepkilerini ortaya koyarken kullanılan üslup ve tarz karşı karşıya gelmelerine yol açıyor ve istenmeyen tatsız hadiselerle sebep olabiliyordu. Ahiler uzunca süre devletten bağımsız hareket etmeleri nedeniyle fütüvvetnamelerde mevcut idareye atıf veya övgü yapılmazdı. Ahiler, idareye yakınlık göstermedikleri gibi tabir caizse kendi iç işlerindeki meselelerde bir nevi onları görmemeye çalışmışlar ve aralarında ortaya çıkan meselelerini dışa yansıtmaksızın kendi içlerinde çözüme bağlamışlardır. Bunda da çoğunlukla istenilen sonuca ulaşmışlardır. Eldeki arşiv belgeleri arasında bu konudaki belgeler, meslek çeşitliliği ve mensup sayısı esas alındığında nispeten azdır. Çoğunlukla Yiğitbaşılar esnaf arasında çıkan ihtilafların çözümüne yardımcı olurlar, bu konuda gerekirse hakemlik ve aracılık yaparlardı. Mahkemeye başvurmaya gerek kalmayacak şekilde kalıcı ve yapıcı kararlar verirlerdi (Kütükoğlu, 1986, 75-76). Devlet de bu yönlerini dikkate alarak onları hukuki bir merci addederek bazı kolaylık ve ayrıcalıklar tanımıştır.

Ahi birlikleri sadece mesleki hayatın zorlukları karşısında oluşmuş bir dayanışma teşkilatı şeklinde değil, ayrıca gündelik hayatın getirdiği güçlüklerle karşı da aralarında dayanışma ruhu geliştirmişlerdir. Bu konuda esnaf birliklerinin yardım sandıkları denilen bir bütçeleri de vardı. Buna “Esnaf Vakfı”, “Esnaf Sandığı” veya “Esnaf Kesesi” de denilirdi. Kethüda, Yiğitbaşı ile ileri gelenlerin oluşturduğu heyetin nezaretinde ve sorumluluğu altında bulunan bu sandığın sermayesi, esnafın bağışları ile çıraklıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa yükselenler için verilen paralardan ve haftada ya da ayda bir, esnaftan mali gücüne göre toplanan paylardan oluşurdu. Buradan ihtiyacı olan esnafa, hastalara, bir felakete uğrayanlara, ölenlerin yakınlarına yardımda bulunulur, isteyenlere borç para da verilirdi. Esnafın elinde önemli miktarda demirbaş eşya ve törenler için yemek ve sair hususlarda kullanılmak üzere bakır kaplar bulunurdu. Bunlar halktan isteyenlere kira ile verilmekte, hatta bu kaplar ihtiyaç halinde saray düğünleri için de kullanılmaktaydı.

Gençlere dönük projeleriyle ahilik

Ahilikte gençlere büyük önem verilmiş ve onların zinde ve taze kuvvetlerinden yararlanmak ve bir meslek sahibi olmalarına ve içinde yaşadıkları topluma faydalı birer birey olmalarını temin yolunda programlar yapılmasına dikkat edilmiştir. Herhangi bir meslekte maharet edinmelerini, topluma kazandırılıp, başıboş bırakılmamalarını sağlamış; gençlerin güç ve enerjilerini manevi rehberler eliyle cemiyet hayatının nizam ve devamına hasretmişlerdir. Aldıkları bu eğitimden sonra gençler için bir araya gelmek, birlik oluşturmak bir tutkuya dönüşmüş ve bu düşüncüyü hayatları boyunca kendilerine şiar edinmişlerdir. Böylelikle ileride temel eğitimden yoksun gençler arasında toplumda ortaya çıkacak olası yanlış yönelimlerin önüne geçilmektedir. Bu yüzden gençlere çok erken yaştan itibaren ahlâki esaslar verilmektedir. Genç, intisap ettiği sanat veya mesleğin inceliklerine vakıf oluncaya kadar ustasının yanında kalarak öğrenimine ve onun emirlerini yerine getirmeye muhtaçtır. Bir yol atası ve yol kardeşi edinerek fütüvvete intisap etmiş ve fütüvvet şartlarına uyacağına söz vermiş olan genç, hayatı boyunca yol atasıyla yol kardeşine hürmet ve yardımda kusur etmeyeceği gibi aynı zamanda onların da sevgisine ve yardımına mazhar olacağını unutmamalıdır. Böylece mesleğe ve sanata, yola ve ihvana ihanet etmedikçe hayatı boyunca sahipsiz kalmayacağı ve en sıkıntılı zamanlarında bir yardımcısı olacağı garanti altına alınmıştır (Gölpınarlı, 1949-50, 90). Bu birlikler gençleri ahlâki dejenerasyonlardan korur; kötü alışkanlıkları olan kimseleri aralarına almazlardı.

Şu kimselerin fütüvvet dışına bırakılacağı zikredilir: 1. İnkârcılar, inanmayanlar 2. Münafıklar 3. Falcılar ve müneccimler 4. İçki içenler 5. Tellaklar 6. Tellallar 7. Çulhalar 8. Kasaplar 9. Cerrahlar 10. Avcılar 11. Ameldarlar (vergi tahsiliyle uğraşanlar) 12. Madrabazlardır. Ahilerin özellikle şarap ve benzeri sarhoşluk veren içkilerden, zina ve livata gibi çirkin fiillerden şiddetle uzak durmaları gerekmektedir (Tarım, 1948, 67-68).

İslâm esas ve kurallara titizlikle uymayanlar ve bunu alışkanlık haline getirenler ve esnafın zararına işlere girişenler, “yolsuzluk” veya “erkân” denen ve gayet tesirli olan cezaya çarptırılıyorlardı. İtaatsizlik, saygısızlık, bir başkasına zarar getiren bütün hareketlerde önce nasihat verilir, fayda vermezse cezaya başvurulurdu. Ceza konuşmama boykotundan, bir şeyler ısmarlatmaktan, geçici veya sürekli olarak meslekten men’e kadar çeşitliydi (Tabakoğlu, 1986, 414-415).

Ahiliğin Sona Ermesi ve Türkiye’de Meslek Hayatının Yeniden Yapılanması

19. yüzyılla birlikte Batı’da endüstri sahasında meydana gelen devrim mahiyetindeki değişiklikler ve Avrupa’da ucuza mal edilen sanayi ürünlerinin Osmanlı pazarına girmesi ile birlikte, Osmanlı’da çoğu el emeğine dayalı ve pahalıya mal olan ürünlerin üretimi gerilemiş ve üretim tezgâhları kapanmıştır. Böylelikle esnaf ve sanatkârların ve küçük zanaat erbabının bir araya gelmesiyle oluşan ahilik müessesesi de işlevini kaybetmiştir. En sonunda 1913’de kadro tahdidi sonucu Gedik Usulü kaldırılmıştır. 1924’de de Esnaf Teşkilatı resmen yürürlükten kaldırılmıştır. Bugünkü karmaşık iş hayatını düzenleyen, her sınıftan esnafı örgütleyen, sosyal güvenliği esas alan, alanı itibarıyla işçi-işveren ilişkilerine odaklanan, sosyal ve mesleki anlamda dayanışmayı esas alan bazı kuruluşların ilk nüveleri de bu dönemde atılmıştır.

Ancak fütüvvet ve ahilikten bize pek çok adet ve uygulama kalmıştır. Bunların başında “esnaf” kelimesi gelir. Osmanlı Padişahlarının kılıç kuşanma töreni ile ahilikteki “şed kuşanma” arasında paralellikler bulunmaktadır. Hala bazı yörelerimizde rastlanan, evlenen kızın beline ailenin büyüğü tarafından bir kuşak bağlanması ve ailenin kutsiyetine dair söylenen sözler fütüvvet devirlerinden kalma bir gelenektir. Modern hayatta alışılakelen işyeri devir işlemlerindeki “hava parası” uygulaması, ahilikteki “peştamallık” olarak bilinen ve peştamal kuşatma merasiminin devam ede gelen bir âdeti olduğu aşikârdır. Yine her esnafın bilmesi ve uygulaması gereken prensipler bugün hala herkesçe bilinmekte ve tekrar edilmektedir.

Ahilik teşkilatının tamamıyla devre dışı kalmasıyla birlikte, onun işlevini yerine getirebilecek bir başka yapı oluşturulamamıştır. Ahilik müessesesine sıradan bir esnaf teşekkülü gözüyle bakmak doğru değildir. Bu yapının içinde savaşçı ve gözü pek askerlerden oluşan alpler, alperenler de bulunmaktaydı. Ahiler, bir yandan fetih ve gaza yapan ordunun işinde destek olurken, öte yandan şehir ve köylerde, hatta sınır boylarında sanatkârları ve zanaat erbabını ve beraberindekileri örgütleyerek düzenli, disiplinli bir çalışma ortamı, yeni elemanların yetişmesi için uygun bir ortam sağlamaktaydılar.

Bugün ahiliğin görevleri veya işlevleri bir ölçüde çeşitli kuruluşlar arasında dağıtmaya çalışılmıştır. Ancak o günkü toplum ile bugünkü toplum arasında gerek kültürel gerekse sosyal yapıdaki farklılıklar ve telakki farklılığı oldukça fazladır. Bu yüzden eski ve yeni toplumun meselelere yaklaşımlarındaki farklılık ve çözüm ve metot konusunda birbirlerinden farklı oluşu bu görevi ifa etme noktasında yeni oluşan kurumların elini zayıflatmaktadır. Bu da Ahiliğin fonksiyonlarının bugün hala tam olarak ifa edilmemesi sonucunu doğurmaktadır.

Ahiliğin sona ermesine paralel olarak 19. yüzyılda esnaf teşkilatlanmasında kendisini gösteren yeni yapılanmada Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Ticaret ve Sanayi Odaları, Türkiye Ticaret Sanayi Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB), Türkiye Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Konfederasyonu, Sendikalar ve Vakıflar yer almıştır. Bu müessese ve kuruluşlar incelendiğinde, bunların yerine getirdiği görevlere Ahilikte de rastlanabildiği görülmektedir.

Tanzimat'tan Günümüze Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Gelişimi

Mesleki ve teknik eğitim sahasında ortaya konan uygulamaların Tanzimat'tan günümüze kadar geçirmiş olduğu istihalelere bakılınca görülen şu ki, ilk dönemlerde devletin sahip olduğu imkânların fevkinde yapılan yatırım ve harcamalara rağmen istenilen netice elde edilememiştir. Bunda eski uygulamaları geliştirememenin yanı sıra, eğitim imkânlarını ülke geneline yaygınlaştıramamış olmanın etkisi söz konusu edilebilir. Özellikle özel sektörün mesleki teknik eğitimde yenilik arayışları konusundaki katkılarının ilk dönemlerde istenilenden az oluşu veya hiç olmayışı bu alanda arzu edilen ilerleme ve gelişimin önündeki diğer engellerdendir. Tabii ki, bunda özel sektörün endüstri ve sanayi konusunda girişimlerinin geç kalışı ve ülkenin içinde bulunduğu genel durum da belirleyici olmuştur. Bizde ahi birlikleri ve lonca devirlerinden sonra yeniden başlatılmaya çalışılan mesleki teknik eğitim sahalarındaki faaliyetlerin neredeyse tamamı, bizzat devletin kendisi veya devlete bağlı teşekküllerce gerçekleştirilmiştir.

Mesleki teknik eğitimin Tanzimat sonrası ortaya çıkışını Mithat Paşa'nın valilik görevi ile bulunduğu bölgelerdeki çalışmalarına kadar götürebiliriz. Bunları, İstanbul Yeşilköy'de açılan Ziraat Mektepleri takip etmiş ve 1848'den itibaren ortaya modern Avrupalı tarzda bazı çalışmalar konmuştur. Bugünkü mesleki ve teknik eğitime benzer özelliklere sahip olan bugün Sultanahmet Endüstri Lisesi'nin bulunduğu Kılıçhane binasında 1868'de bazı mesleklerin öğretildiği bir okul açılarak burada bazı branşlarda meslek eğitimine başlanması bunlar arasında sayılabilir. Yine II. Abdülhamit döneminin eğitim çalışmaları içinde mesleki ve teknik eğitim ile ilgili olanlar da vardır (Akyüz, 1989, 192-194). Bunların çoğunluğu fukara ve kimsesiz çocuklar başta olmak üzere savaşlarda yakınlarını kaybeden şehit çocuklarının eğitimi olarak düşünülmüşse de daha sonra yaygınlaştırılmıştır (Akyüz, 1989, 194). Bu çalışmaların istenileni vermemesinin nedenleri arasında yeni bir sisteme geçiş ve eskinin de kör topal bir vaziyette de olsa mevcudiyetidir. Ayrıca bu öğrenilen mesleklerin icrasında görev alacak eğitilmiş personelin daha kazançlı başka iş kollarına geçişi de ortaya konan çözümlerin hayatiyete geçirilemeyişi etkilemiştir.

Tanzimat döneminde mesleki ve teknik eğitim sahasında yapılan çalışmalar bugünkü anlamda plânlı programlı çalışmalardan uzak bir görünüm sergilemektedir. Tanzimat'la birlikte başlayan meslek eğitiminin zayıf noktaları şunlardır: Geleneksel olarak gelişen çıraklık eğitimi geriye gitmiştir; meslekî eğitim Osmanlı okul sistemi dışındadır; meslekî eğitimde ortak standartlar ortaya konmamıştır; meslekî eğitimin finansmanı mahalli kaynaklardan temin edilmiştir; meslekî eğitim kantitatif ve kalitatif yönden ihtiyacı karşılamaktan uzaktır; devletin bu hususla ilgili olarak resmi bir politikası yoktur (Sezgin, 1986, 2).

Mesleki ve teknik eğitim alanındaki çalışmaların tek merkezli bir özellik taşımayışı, Cumhuriyet'e kadar çok başlı, dağınık oluşu başarısızlığa yol açmıştır. Bu eğitim konularında istenilen seviyenin tutturulamayışında elbette Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu savaş şartlarının etkisi söz konusudur. 1877-1878'de vuku bulan Osmanlı-Rus savaşı sonrasında her bakımdan yıkıma uğrayan devletin bir daha toparlanması ve eski gücüne kavuşması mümkün olmamıştır. Yine bu dönemde Osmanlı Devleti'nin dünyadaki sanayi ve endüstri ile ilgili gelişmeleri istenilen ölçüde takip edemeyişi, mesleki ve teknik eğitimin temel alt yapısının geç oluşumuna neden olmuştur.

Mesleki teknik eğitimin Cumhuriyet'in ilanına kadar devletin resmi eğitim politikası içinde yer almayışı ve mahalli teşkilatlarca yönetilmesi, başarısını ve gelişmesini sınırlandıran diğer bir unsurdur. Cumhuriyet sonrası dönemde ise

savaşlarda geçirilen acı tecrübeler ve teknik eleman sıkıntısı nedeniyle karşılaşılan zorluklar çalışmaların devlet eliyle ciddi ve programlı yapılmasını zorunlu kılmıştır. Zaten Cumhuriyet sonrası döneme kadar varlığını devam ettirebilen okul ve öğrenci sayısı çok sınırlı olmuştur. Cumhuriyetten sonra mesleki ve teknik eğitimin gelişimi için Atatürk dönemi icraatları, meselenin çözümü için mesafe kat edilmesini sağlamıştır.

Cumhuriyet döneminde eğitimin yeniden yapılandırılması için yurt dışından uzmanlar davet edilmiş, John Dewey⁴, Dr. Albert Kühne⁵, Ömer Buyyşe⁶ bu kapsamda eğitim sistemine yönelik inceleme ve önerilerde bulunmuştur. Bunun yanında yurt dışına gönderilen öğretmen, öğrenci ve uzmanların yetiştirilmesine çalışılması, mevcut binaların değiştirilmesi ve yenileştirilmesi gibi çalışmalar ilk akla gelenlerdir. Mevcut branşlara ilave olarak pek çok yeni bölümler açılmıştır. Bütün bunların gayesi, bu sahadaki çalışmaların yetersizliğini ortadan kaldırmak ve istenilen hedefi yakalamaktır.

1923'den sonra yapılan çalışmalar ilk yıllardaki hızını 1940'lara doğru kaybetmiş ve 1963 yılında başlatılan planlı döneme kadar çeşitli düzenlemeler geçirerek devam etmiş ve plansız bir şekilde devam etmiştir. 1963 yılından sonra hazırlanan DPT raporlarında bu konu ele alınarak düzen verilmeye çalışılmıştır. Bütün bu raporlarda ülkenin hangi alanlarda ne kadar işgücüne ihtiyaç duyduğu belirtilmiş olmakla beraber mesleki ve teknik eğitimin pahalı oluşu ve ülkenin içinde bulunduğu mali iktisadi durum nedeniyle hedefler tamamen tutturulamamıştır. Yine bu raporlardan önce ve sonra çıkarılan kanun, yönetmelik ve kararları, çözüm arayışının bir delili olarak kabul edebiliriz.

⁴ John Dewey (1859-1952), 1924 yılında Atatürk'ün davetiyle Türkiye'ye gelmiş, iki ay kadar kalmıştır. Bu dönemle ilgili görüş ve önerilerini kaleme almış, hazırladığı rapor Türkçe olarak 1939'da yayımlanmış, ölümünden sonra buna ait asıl nüsha ortaya çıkmıştır. Raporundaki önerilerin bir kısmı eğitimde çeşitliliğe ve aşırı merkezileşmeye karşı çıkması nedeniyle fazla rağbet görmemiştir. Bilgi için bkz. Akyüz, 1989, 194-195; Sakaoğlu, 2003, 36. Bu konuda farklı bir değerlendirme için bkz. Ergün, 1982, 38-44. Prof. Dr. Mustafa Ergün bu çalışmaya daha geniş bir şekilde internet sitesinde yer vermiştir: <http://www.egitim.aku.edu.tr/ata2.htm>.

⁵ Dr. Albert Kühne hazırladığı raporda Türkiye'deki ıslahat çalışmalarının geçen yüzyıllarda Avrupa'da yapılanlara benzediğini belirtmektedir. Özetle Türkiye'de hiçbir şekilde mesleki teknik eğitimden bahsedilemeyeceğini ifade ederek el sanatkarlığı konusunda yapılanların geliştirilmesini tavsiye etmiştir. Bkz. Akyüz, 1989, 194-195; Sakaoğlu, 2003, 36.

⁶ 1927 yılında Türkiye'ye gelerek teknik eğitim programları konusunda danışmanlık yapmıştır. Özellikle açılması düşünülen teknik okullar ve uygulanacak programlar hakkında raporlar hazırlamıştır. Belçikalı olan Ömer Buyşe raporunda Belçika'daki mevcut uygulamayı tanıtarak ekonomik kalkınma, teknik eğitimde gelinecek değişiklikleri rapor etmiştir. İş Üniversitesi önerisi Teknik Yüksekokullarına; Sanat Okulları ve Akşam Sanat Okulları önerileri de bugünkü Endüstri Meslek Liselerine kaynaklık etmiştir.

Mesleki ve teknik eğitim, eğitimin bir bölümü olma özelliğinden ötürü Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan şuralarda geniş bir şekilde ele alınarak mevcut durumun düzeltilmesi veya iyileştirmesi maksadına matuf teklifler değerlendirilmiştir. Yine 1980 sonrasında yapılan Milli Kültür Şuralarında, sanayide istihdam edilen gençliğin meseleleri tartışılmış, onlara ne gibi kültürel hizmetler götürülebileceği ele alınmış ve milli kültürümüzün temel ilke ve esaslarının benimsenmesi kararı kabul edilmiştir.

Çıkarılan kanun ve yönetmeliklerin Sümerbank Kanunu, Maden Ocakları ve Sınâî Müesseseleri Kanunu, 2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunlarının gözden geçirilerek bunların ne gibi faydalar sağladığı ve yetersizliklerin neler olabileceğinin tartışılması gerekir. Bu düzenlemelerin verimi ve başarıyı yeteri kadar sağlayamaması üzerine hazırlanan 3308 sayılı kanun, bazılarınca Alman Meslek Eğitim sisteminin adapte edilmesi olarak değerlendirilmiş, bazılarınca ise Ahi birliklerinin ve uygulamalarının bu kanun aracılığıyla günümüzde tekrar yaşatılması olarak görülmüştür. Bu kanun öncesi çıkarılan diğer kanun ve yönetmelikler bunun hazırlayıcı mahiyet olmuşlardır.

Özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkarılan kanunlardan 8 Mayıs 1926 tarihinde çıkarılan Borçlar Kanunu'nun ilgili bölümündeki şu ibare dikkat çekicidir. Bu Kanunun 330. Maddesi konumuza ışık tutmaktadır: Çırağın eğitime ilişkin olarak çıraklık sözleşmesinde, “Usta, çırağa sanatı olanca dikkat ve itina ile öğretmeye mecburdur. Usta, çırağın mecburi derslere devamını izlemekle ve mesleğine ait okul ve kurslara gitmesi ve çıraklık imtihanlarına katılması için gerekli zamanlarda izin vermekle yükümlüdür.” 1926 yılının şartlarına göre oldukça ileri düzeyde kabul edilen bu düzenlemenin zaman içinde işlevini yerine getirememesi üzerine ek bazı düzenlemeler daha yapılmıştır. Yine Sümerbank hakkında çıkarılan 3 Haziran 1933 tarihli 2262 sayılı kuruluş kanunlaştırma metninin hemen daha baş tarafındaki ilk maddelerinden 2 maddenin (d) fıkrasında “memlekete ve kendi fabrikalarına lüzumlu usta ve işçiler yetiştirmek üzere okullar açmak ve sanayi mühendis ve uzmanları yetiştirmek ve yurt içindeki yüksek okullarda öğrenci okutmak veya bu amaçla İktisat Vekâletince açılacak okullara yardım etmek ve yabancı ülkelere öğrenci göndermek” şeklinde yer alan ibare konunun takibinin yapıldığı ve çıkan aksaklıkların dikkate alınarak yeni düzenlemelere gidilmesine gerek duyulduğunu göstermektedir. Yine mesleki teknik eğitim konusunda Cumhuriyet'ten sonra yapılan düzenlemelerin ayrıntılı düşünülmüş bir plan çerçevesinde hazırlandığının ipuçlarını burada görmekteyiz. Bu düzenlemelerle yetinmeyen hükümet 17 Haziran 1938 tari-

hinde “Maden Ocaklarında ve Sınâî Müesseseleri Kanunu” adı altında kanuni bir düzenleme yaparak 100 işçi çalıştıran her işyerinde en az bir kişiye mesleki eğitim yaptırma zorunluluğu prensibini kanunlaştırmıştır. 3308 sayılı kanunla bu rakam 50’ye indirilmiştir.

18 Haziran 1986 yılında yürürlüğe giren 3308 sayılı kanun kendinden önceki Sümerbank kanunu ve 20 Haziran 1977 tarihinde kabul edilen 2089 sayılı Çıkarak, Kalfa, Ustalık kanununu uygulamadan kaldırmıştır.

Türkiye’de Meslek Eğitimindeki Son Gelişmeler ve Almanya Modeli

3308 sayılı yasa ile mesleki teknik eğitimde getirilen yeni esaslar ve uygulamalar, bazı özellikleri itibarıyla ahi birliklerinin çalışmalarına benzetilmektedir. Ancak, bu iki sistemin kökleri ve tamamlayıcı unsurları birbirinden oldukça uzak olduğu için bu benzerlik veya paralellikler şekli planda kalmaktadırlar.

Alman modelinin geliştirilmemesi ve milli bünyeye aşılmasında acele edilmesi ve daha sistem oturmadan onu geriletici bir şekilde sürekli oynanması başarı şansını azaltmıştır. Bu kanunun milli değerlerle olan sentezindeki güçlük hiç hesaba katılmamıştır. Meselenin nirengi noktasını pahalı bir eğitim olan mesleki teknik eğitimin getirdiği mali yükü hafifletmek ve daha az bir bütçeyle daha fazla mesleki teknik eğitim verebilmek oluşu hedefe ulaşmadaki en önemli handikaptır. Kaynakları sınırlı olması nedeniyle Atölye derslerinin temel eğitim sonrası işletmelere kaydırılması doğru bir girişim olmakla beraber kanunda belirtilen şartları taşıyan işletmelerin sayısındaki azlık ve yetersizlik, istenilen niteliği haiz eleman yetiştirilmesinin önüne geçmiştir. Bunu biraz açacak olursak ne yazık ki kanunun yürürlüğe girdiği tarihlerdeki işletmelerin sayısı ve buralarda eğitim gören öğrencilerin teknik öğretmenlerden oluşan koordinatörlerle denetimi gerçekleştirilememiş, bir anda ortaya çıkan ihtiyaca binaen mesleki teknik öğretmenlerin yerine diğer kültür branşlarındaki öğretmenlerden yararlanma yoluna gidilmiştir. Bazı yerlerde de bir teknik öğretmene düşen yüzlerce öğrencinin koordinatörlüğü ve denetimi şeklen kâğıt üzerinde gerçekleşebilmiştir. Büyük şehirlerde dağınık bir vaziyette bulunan işletmelerin denetimi ve öğrencinin işyerindeki beceri ve kabiliyetinin ölçümü oradaki usta öğreticilerin tespitlerine bırakılmıştır. Buralardaki suistimal ve aksaklıklar ayrı bir çalışma konusu olmakla birlikte burada asıl vurgulanmak istenen, söz konusu kanunun uygulamaya geçişinden itibaren başta Endüstri Meslek Lisesi olmak üzere mesleki teknik eğitim alan öğrencilerin işletmelerdeki uygulamalı meslek eğitimine tabi tutulmalarından dolayı zihniyet ve ruh dünyalarında yaşadıkları değişik-

liğin boyutları ile ilgili bir çalışmaya duyulan ihtiyaçtır. Burada kast olunan, işyeri ortamının fiziki ve sosyal anlamda yetersizliğinin; öğrencilerle birlikte çalışan yetişkin iş arkadaşlarının çoğunluğunun ahilikten gelen temel değer ve erdemlere sahip ol[a]mamaları, dünya görüşlerinin ve kültürel birikimlerinin yetersizliğinin öğrenciler üzerinde türlü etkiler bıraktığı sorunsalıdır.

Bize göre Endüstri Meslek Lisesi ve Çıraklık Eğitim Merkezleri öğrencilerinin 3308 sayılı kanunun bir gereği olarak öğrendiklerini pratiğe dönüştürmek ve geliştirmek için, işletmelerde uygulamalı eğitime tabi tutulmaları sırasında karşı karşıya kaldıkları durum, kelimenin tam anlamıyla kültürel şoktur. Ergenlik çağına yeni girmekte olan gençlerin birdenbire yetişkinlerle olan beraberlikleri sonucunda hayata erken atılmalarının getirdiği psikolojik ağırlık azımsanmayacak kadar büyüktür. Henüz erken bir yaşta iş hayatına atılmak yetişkinlerin dünyasındaki meselelerle tanışmak ve bunun sonucu olarak kendi yaşatlarından farklı bir hayat sürmenin, ileride bazı rahatsızlıklara yol açtığı da bilinmektedir. Ahi teşkilatı ile karşılaştırıldığında söz edilebilecek farklılık, ahiliğin temel kuruluşu itibarıyla ahlâki prensipleri esas alıyor oluşudur. Ahilikte aynı terbiye ve ülküyü benimsemiş eğitilmiş, kültürlü ve değerlerle donanmış bir topluluktan söz edilebilir. Mevcut uygulamada ise erken dönemde maddi bağımsızlığını kazanma ve donanımsız ergenlerle olan birliktelik neticesi kazanılan bazı yeni davranışlar ve belli yaş dilimleri arasındaki gelgitler, gençlerin zihniyet ve ruh dünyalarında büyük değişiklikler meydana getirmektedir. Bu kültürel değişikliğin boyutları ile ilgili -yüksek lisans seviyesinde, konuyla doğrudan alakalı olmayan kısa ve dolaylı birkaç çalışma dışında- geniş ve doyurucu bir çalışma ise henüz yapılmış değildir.⁷

Bu arada artan insan gücünün ne şekilde değerlendirilebileceği meselesini de göz ardı etmemek lazımdır. Bunlara sağlanabilecek eğitim imkânları ve talep edilen vasıflarda eleman yetiştirilmesi için kanun bazı imkânlar getirmektedir.

Mesleki teknik eğitim veren okullar başta olmak üzere bütün eğitim kurumlarında eğitim ve öğretim çalışmaları sırasında ortaya çıkan problemler istenilen hedefe ulaşılmasını olumsuz etkilemektedir. Bundan hareketle, konuyu sadece öğrencilerle sınırlamak doğru değildir. Buna işgücü istihdamını, eğitici kadroların seçimi ve yetiştirilmesini, eğitim verilen yerlerin uygunluğunu ve branşların ülke ihtiyaçlarıyla örtüşmesine azami dikkat edilmelidir. Bazı yörelerde okulların bölüm çeşitliliğinin azaltılması-çoğaltılması veya bölgedeki endüstri ve sanayi başta olmak üzere el sanatları ve bazı yok olmakta olan zanaatlarla çeşitlendirilmesi yoluna gidilirken radikal kararlar almakta mütereddit kalınmamalıdır.

⁷ Bu konudaki çalışmalarla ilgili bilgi için bkz. İşler, 2006.

Bu bölümde Türkiye’de mesleki teknik eğitimin Alman sisteminden ayrıldığı yönleri kısaca değinilecektir. Bu konuda özellikle Haluk İşler’in 2006 yılında doktora tezi olarak hazırladığı *Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye’deki Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Sisteminin Avrupa Birliğine Uygunluğu* isimli çalışmada geniş bilgi verilmektedir. Bu çalışmaların ışığında kısa bir değerlendirme yaptıktan sonra konuyla ilgili tecrübe ve gözlemlerimize dayanan analizimizi sunmak istiyoruz.

Türkiye’de mesleki teknik eğitimin genel işleyişi şu şekildedir: Mesleki teknik eğitim, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Endüstri Meslek ve Teknik Liseleri adı altında 8. sınıftan sonra başlamaktadır. Bu okullara girişle ilgili kontenjanlar ve puanlar özellikle Bilgisayar, Elektronik, Gemicilik vb. bazı bölümlerde her yıl değişkenlik arz etmektedir. Plânlı kalkınma döneminden itibaren ülkemizde sanayileşmeye önem ve ağırlık verilmesi sonucunda meslekî ve teknik alanlarda eğitim görmüş insan gücü ihtiyacı hızla artmıştır. Dünyada sanayi ve teknoloji alanında meydana gelen hızlı gelişmeler yabancı dil bilen teknik insan gücü ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bunun üzerine yabancı dil bilen teknik insan gücünü yetiştirmek amacıyla 1982-1983 öğretim yılından itibaren Anadolu Meslek Liseleri, 1983-1984 öğretim yılından itibaren de Anadolu Teknik Liseleri açılmıştır. Anadolu Meslek Liselerinin öğretim süresi, birinci yılı hazırlık sınıfı olmak üzere 4 yıl, Anadolu Teknik Liselerinin öğretim süresi ise birinci yılı hazırlık sınıfı olmak üzere 5 yıldır.

4702 sayılı Kanun ile 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanuna eklenen ek madde 1 ile 2001-2002 öğretim yılından itibaren öncelikle küçük yerleşim birimlerinden başlamak üzere, meslekî ve teknik eğitim alanında orta öğretim diploması, sertifika ve belge veren programların uygulandığı Meslekî ve Teknik Eğitim Merkezleri açılmıştır (MEB, Mesleki teknik eğitimin tarihçesi).

Örgün eğitimin yanı sıra açılan Çıraklık Eğitim Merkezleri aracılığıyla mesleki teknik eğitim verilmesine devam edilmektedir. Gerek Meslek Liselerinde gerekse Çıraklık Eğitimi Merkezlerinde sağlanan ortam gün geçtikçe ilerleme kaydetmektedir. Fakat 8. sınıf sonrası öğrenci kabulü sisteminin gözden geçirilmesi ihtiyacı hissedilmektedir. Puan ve sıralamanın önemi büyük olmakla beraber kabiliyet, ilgi ve alaka gibi hususlar ihmal edilmeyerek iyi yetişmiş kalifiye eleman tedarik edilmelidir.

Türkiye’deki mesleki teknik eğitim için model alınan ve teorik veya pratik yönleriyle yeterince inceleme konusu yapılmamış olan Alman Modelinin ayrıntıları ise şöyle özetlenebilir:

Model ülke Almanya’da mesleki-teknik eğitim sisteminin işleyişi

Almanya Federal Cumhuriyeti’nde mesleki teknik eğitimin idari yapısına baktığımızda bunun federal siyasi idarenin bir yansıması olarak özerk bir görünüm arz ettiği hemen anlaşılabilir. Anayasaya göre gerek genel eğitim gerekse mesleki teknik eğitim ve idaresi ve konuyla ilgili mevzuatlar Eğitim Bakanlığı ve eğitimle ilgili diğer birimlerce ortaklaşa karara bağlanmıştır.⁸ Mesleki eğitimin yürütülmesi için müdürlükler oluşturulmuş ve buralara bağlı birimler arasındaki koordinasyon bölge, eyalet ve federal devlet tarafından düzenli takip edilmektedir (Karaçivi, 2000, 78).

Almanya’da eğitim konusunda yetki ve sorumluluk, ilköğretimden başlayarak üniversiteler de dâhil olmak üzere federal devlet ile eyaletler ve mahalli idareler arasında dağıtılmıştır (Gülcan, 2005, 67). Esastan yapılacak değişiklikler merkezi federal devlette bırakılmıştır (MEB, 1996, 43). Federal Almanya Anayasasına göre federal devletin yetki ve sorumluluk alanına giren konular şunlardır: *i.* Eğitimi ilgilendiren tüm yasaların yönetmeliklerin çıkarılması, *ii.* Yükseköğretimle ilgili temel ilkelerin belirlenmesi, eyaletlerde ve yerel yönetimlerde kamu hizmetlerinin yasal düzenlemelerinin yapılması, *iii.* Bilimsel araştırmaların desteklenmesi, eğitim yardımlarının belirlenmesi, okul dışı mesleki eğitimin (çıraklık eğitimi) düzenlenmesi ve eğitim alanında çalışanların özlük hakları ve ücretlerinin belirlenmesi, uzaktan öğretime katılanların desteklenmesi ve haklarının korunması, yükseköğretimin temel ilkelerine ilişkin çerçeve yasaların hazırlanması (Sağlam, 1999, 8-9).

Federal Hükümetin mesleki eğitim politikası denince şunlar hatıra gelir:

1. AB mesleki eğitim politikasının temel hedeflerinin tanımlanması,
2. Eğitim ve mesleğe girişte serbestliğin güvence altına alınması,
3. Mesleki eğitim alanında Avrupa düzeyinde işbirliği ile bilgi ve deneyim değişim ve aktarımının yoğunlaştırılması (Karaçivi, 2000, 78).

Mesleki teknik eğitim konusunda yetki eyaletlere ait olup, işletmelerdeki uy-

⁸ Türkçemizde sık yapılan bir tercüme hatasına işaret etme lüzumu görmekteyim. Almanya’nın federal yapısı gereği bizde olduğu gibi hükümette merkezi bir yapının en üst organı görünümünde Milli Eğitim Bakanlığı yoktur. Federal idarenin bir gereği olarak her bir eyaletin hükümetlerinde eğitim konularıyla ilgili olarak Kultusministerium olarak isimlendirilen Eğitim Bakanlıkları vardır. Bu sorun Türk-Alman karma eğitim komisyonlarında ortak ve belirleyici kararlar almakta iki taraf açısından bazı zamanlar güçlükler yol açmaktadır. Çünkü bütün eyaletleri bağlayıcı ortak bir karara varmak için bütün eyaletlerin Eğitim Bakanlarının imzası ve onayına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu arada Türkçemizdeki Alman Milli Eğitim Bakanlığı tercümesi yanlış, Alman Eğitim Bakanlığı tercümesi doğru olandır.

gülmali mesleki teknik eğitim ise federal devletin yetki, kontrol ve sorumluluğundadır. Fakat bu mesleki teknik eğitimi ilgilendiren bütün meselelerde, devlet, eyaletler, bölgeler ve işletmeler yoğun bir işbirliği yaparlar (Sağlam, 1999, 13-14).

Almanya’da orta öğretim sistemi eyaletlere göre 4 veya 6 yıl öğrenim süresi olan ilkökula dayalı dört okul tipinden oluşmaktadır. Bizdeki düz liseye eşdeğer olan Temel Eğitim Okulu (Hauptschule); Meslek Lisesi veya Gymnasium denilen üniversitelere hazırlayan özel nitelikli okullara öğrenci geçişini sağlayan Ortaöğretim Okulu (Realschule); üniversiteye doğrudan not ortalaması esasıyla öğrenci hazırlayan Lise (Gymnasium) ve bu sayılan okulların programlarını karma olarak yürüten Çok Amaçlı Okul (Gesamtschule). İlkokulu bitiren öğrenciler ilgi ve yeteneklerine göre bu okullardan birine devam etmek zorundadırlar.

Meslek Liselerine gelince, buraya Ortaöğretim mesleki olgunluk diploması olan öğrenciler alınmaktadır. Bu okulların uyguladıkları eğitim programları yönünden çeşitleri vardır ve uyguladıkları program ağırlığına göre öğrencileri akademik veya mesleki yükseköğretime ya da her ikisine birden hazırlarlar. Bazı eyaletlerde bu okullar, genel eğitim veren liselerde olduğu gibi, 5-13. sınıfları kapsar (EURYDICE, 1995, 108). Bu okullarda eğitim süresi, öğrencinin önceki öğrenim durumuna ve hedeflenen bitirme derecesine göre 2-3 yıl arasında değişir. Bu okulların bazılarında yarı zamanlı, bazılarında ise tam zamanlı öğretim yapılır.⁹ Meslek Liselerine ortaöğretim 1. devreden sonra devam eden öğrenciler iki yıl (11. ve 12. sınıflar) eğitim görürler. 11. sınıfta öğrenciler haftada 12 saat okul programına ilaveten haftanın dört günü meslekle ilgili bir işyerinde çalışırlar. Okuldaki derslerin sekiz saati tüm öğrenciler için ortak ve zorunlu olan genel eğitim derslerine (Almanca, Matematik, Din Bilgisi, Beden Eğitimi vb.), dört saati de meslek derslerine ayrılır. 12. sınıfta ise haftada 32 saat tam gün eğitim verilir. Haftalık programın 20 saati genel eğitim derslerine, 10 saati meslek derslerine, 2 saati de geliştirme kurslarına ayrılır. Meslek eğitimini bitirmiş ve belli bir süre bir işte çalışmış olanlar ya doğrudan 12. sınıfa alınırlar veya tam zamanlı bir yıl, ya da yarı zamanlı iki yıl öğrenim görürler. İşletme ve büro yönetimi ağırlıklı eğitim yapılan ekonomi ve işletme meslek liselerinde eğitim tam zamanlı olarak iki yıl sürer. Ayrıca öğrenciler, bir yıl iş yerlerinde pratik ça-

⁹ Meslek liseleri hakkındaki bu bölümle ilgili olarak Dr. Haluk İşler’in “*Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye’deki Mesleki Teknik Ortaöğretim Sisteminin Avrupa Birliğine Uygunluğu*” İzmir 2006, (s. 86-87) isimli yayınlanmamış doktora çalışmasına, konuyla ilgili diğer yayınlar için bu çalışmanın 40 numaralı dipnotunda işaret edilen çalışmalara bakılabilir.

İşma yaparlar. Teknik, tasarım, ekonomi ve işletme bölümlerinde devlet sınavı ile bitirilen teknisyenlik eğitim programlarının süresi üç yıldır. Meslek liselerini bitirenler genel olarak mesleki yükseköğretime giriş hakkı veren mesleki yükseköğretim olgunluk diplomasını alırlar (İşler, 2006, 86-87).

Almanya’da mesleki teknik eğitim sisteminin başlıca özellikleri şöyle sıralanabilir¹⁰:

Mesleki eğitim dual yapıya sahip olup, okul-işletme işbirliğiyle yürütülmektedir.

1969 yılında yürürlüğe giren Mesleki Eğitim Kanunu ile mesleki eğitimle ilgili olarak Sanayi ve Ticaret Odaları’na önemli görevler verilmiştir. Odalar bütçelerinin yaklaşık % 40’ını bu amaç doğrultusunda kullanmaktadırlar. Sanayi ve Ticaret Odaları sadece uygulayıcı değil, mesleki eğitim sistemini yönlendirici fonksiyona sahiptirler.

Okul kitap ve malzemeleri okul tarafından ücretsiz olarak verilmekte, öğrenciler okula gidiş-dönüşleri için sigortalanmaktadırlar. (Öğrencilere ücretsiz olarak verilen tüm öğretim gereçleri öğretim yılı sonunda geri alınır.)

Uygulamalı eğitimini sanayide (işletmelerde) yapan öğrencilere toplu sözleşmelere göre ücret ödenmesi esası getirilmiştir. Halen Almanya’da resmen tanınmış 380 meslek dalında 500.000 civarında işletme mesleki eğitim yaptırmakta ve bu sayının giderek artmakta olduğu belirtilmektedir.

Teorik meslek dersleri öğretmenlerinin yüksek öğrenimden önce bir yıl, yüksek öğrenimden sonra ise 1-2 yıl staja tabi tutuldukları, yapılan sınav sonunda başarılı olanlara öğretmenlik görevi verildiği ve her meslek dersi öğretmenin iki branşı olduğu bilinmektedir.

Almanya’da eğitim çağındaki genç nüfusun % 62’si bir mesleki eğitim programından geçmektedir.

Öğrencilerin bitirme sınavları Sanayi ve Ticaret Odaları, Küçük Esnaf ve Sanatkâr Dernekleri tarafından düzenlenmekte, işçi-işveren temsilcileri ve öğretmenlerden oluşan bir komisyon tarafından yapılmaktadır. Dersi okutan öğretmen komisyon üyesi olamamaktadır.

Ekonominin her kesimi mesleki eğitimle iç içedir.

Okul türlerinin ve programlarının zengin ve karmaşık gibi görünen yapısına rağmen, eğitim programları yatay ve dikey geçişliliğe açıktır.

Mesleki eğitim programını takip eden öğrenci haftada 10-12 saat okulda teorik ders, 28-30 saat işletmelerde pratik ders yapmaktadır.

Ticaret ve Sanayi Odaları ile birlikte Eyaletler Arası Sürekli Kurul, İş ve İşçi

¹⁰ Bu konuda daha geniş bir açıklama için bkz. Karaçivi, 2000, 80-81.

Bulma Kurumu, Küçük Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri, Federal Meslek Eğitim Enstitüsü, İşletmeler üstü Mesleki Eğitim Merkezleri Almanya’da mesleki eğitimin gelişmesine büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır.
Eğitim tüm kamu okullarında parasızdır.

Almanya’da mesleki eğitimde okul-işletme işbirliği

Almanya, okul ve işletmelerde mesleki teknik eğitimin birlikte yürütüldüğü öncü ülkelerden birisidir. Aralarında Türkiye’nin de bulunduğu pek çok ülke bu modeli adapte etmişlerdir. Mesleki teknik eğitimin okullarda ve işletmelerde birlikte yürütüldüğü bu ikili (dual) model, sistem pratikliği nedeniyle tercih edilmiş ve bütün eyaletlerde istisnasız kabul görmüştür. “Alman meslek eğitimi sisteminin ikili yapısı (dualitesi) sadece işletme-okul ortaklığı ile sınırlı değildir. Yetki ve sorumlulukların ve finansmanın işletme (meslek kuruluşu) ile okul (kamu) arasında paylaşımı da bu ikili yapının yasal çerçevesi içindedir” (Schlaffke, 1997, 30).

Bu uygulamaların takipçisi ve denetçisi, Federal Hükümet emrindeki Federal Mesleki Teknik Eğitim Enstitüsüdür (Zengingönül, 1998, 37). Bu enstitünün görevini bizde teknik öğretmenler üstlenmektedir. İleride bunun sakıncalarına değineceğimiz için burada sadece Türkiye’de bağımsız denetçilere olan ihtiyacın aşikâr olduğunu belirtmek yerinde olur. Almanya’da yükseköğrenime geçiş için öğrenciler, 1973 yılında benimsenen ve “Numerus Clausus” adı verilen bir seçme esasına göre üniversiteye kabul edilirler (Atabay & Akın, 1996, 35).

Almanya modelinin uygulanmasıyla ilgili gözlemlerimize dayanan Türkiye ile karşılaştırma ve yorumlarımızı şöyle sıralayabiliriz:

Almanya’da mesleki teknik eğitim Türkiye’yle karşılaştırıldığında eğitim verilen bölümlerin zenginliği ve çeşitliliği göze çarpmaktadır.

Eğitim ve öğretim süreleri bütün bölümlerde aynı değildir. Bazı branşlarda öğrenim en az 3 yıl en fazla 5 yıl devam etmekte ve bu süre sonunda ciddi ve objektif bir imtihan yapılmaktadır. Öğrencin sadece iki sınav hakkı bulunmakta olup bu imtihanı başaramayan öğrenci mesleki olarak hiçbir hakka sahip değildir. Türkiye’deki bitirme imtihanları Almanya’daki meslek liseleri bitirme sınavlarına göre daha hafiftir. Dolayısıyla mezun sayımız ihtiyacımıza göre fazla olmakla beraber bir mesleği tam olarak öğrenmiş ve mesleki tecrübesini hayata geçirmek isteyenlerin sayısı hayli azdır.

Meslek sahibi olmanın getirdiği avantaj ve artı değerler tartışılmaz derecede ücretlere yansıtılmaktadır. Ara iş gücü kaynağının tamamına yakın kısmı

meslek eğitimi veren okul ve meslek eğitim merkezlerinden sağlanmaktadır. Türkiye’de olduğu gibi gerekli eğitim ve öğretimini tamamlamamış veya asıl hedefi mesleki teknik eğitim olmayan ve bu yüzden eğitimsiz veya sonradan eğitimi dışarıdan tamamlamak için açılan açık lise veya akşam liselerine devam eden öğrenci sayısı daha azdır. Almanya’da mesleki teknik eğitimle ilgili ustalılık, kalfalık, çıraklık belgeleri ancak gerçek hak sahiplerine verilmektedir.

Meslek eğitimi tercih eden öğrenci sayısı ve bunlara eğitim sağlayan eğitimcilerin oranlarında farklılık mevcuttur.

Bütçe ve ayrılan kaynak arasında da nispetsizlik söz konusudur.

Mezuniyet sonrası öğrenim gördüğü mesleki branşta istihdam oranı Türkiye’de hayli düşüktür.

Meslek seçiminde ciddiyet ve kararlılık ilkesi esastır.

Mesleki teknik eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin öğrenime başlama yaşı Almanlarda 16 yaş ve üstü, Türkiye’de ortalama 14-16 yaş arasında değişmektedir. Türkiye’de işletmelerde çalışarak öğrenimlerini sürdüren gençler arasında 14-15 yaşlarında pek çok öğrenciye rastlanmaktadır. Maalesef ülkemizde bazı işyerlerinde 16 yaş altı elemanların ağır işlerde çalıştırılmaması konusunda hassasiyet gösterilmediği bir vakıdır.

Almanya’da meslek liselerine girişte belirli bir düzeyde ders notları ortalaması şart koşulur. Ayrıca mezuniyet notu da iş bulma ve bir işyerinde istihdamda etkili olmaktadır. Türkiye’de bu konularda bir hassasiyet gösterilmemektedir.

Almanya bir sanayi devi olması hasebiyle öğrencilerin staj gördükleri işletmeler; fabrika, atölye ve işyerlerinin nitelikleri ve sayısı ülkemizle karşılaştırılmayacak derecede büyüktür.

Almanya’daki işyerlerinde çalışanlara sunulan sosyal imkânlar daha fazladır.

İş güvenliği ve iş yasalarına uyma konusunda Türkiye henüz istenilen seviyeden uzaktır. Zararlı alışkanlıklara karşı önlemlere iki ülkede de dikkat edilmekle beraber sonuçları itibarıyla Almanya’da bu konu hakkında daha somut ve ciddi ilerlemeler kaydedildiği görülmektedir.

Türkiye’de tarihte olduğu gibi Lonca sistemine benzer bazı meslek gruplarının sırf kendi mensuplarının mevcut olduğu ahilik benzeri teşekkül ve birlikler yüzyıllardır takip ettikleri metotlar çerçevesinde faaliyetlerine devam edebilmekte ve bu konuda hiçbir engelle karşılaşmamaktadırlar. Bizde Ahilik başta olmak üzere Lonca veya Gedik uygulaması sadece bir kült olarak muhafaza edilmekte, işleyişte sadece folklorik bir unsur olmaktan öteye gidememektedir.

Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitim Konusunda Değerlendirme ve Öneriler

Türkiye’de meslek eğitimini düzenleyen 3308 sayılı kanunun kimilerine göre Alman menşeli olduğu iddia edilirse de, bazı cihetlerden ahilik sistemi ile benzeşmektedir. İlk olarak kanunun, ahi birliklerindeki esnaf (lonca)-medrese birlikteliğinde olduğu gibi okul-işyeri bütünlüğünü öngördüğü söylenebilir. Bu kanun, eğitim merkezlerinde yapılan teorik eğitim ile işyerlerinde yapılan eğitimin paralelliğini sağlamıştır. Böylece okul içi eğitim ile okul dışı eğitimin birbirlerini tamamlaması öngörülmüştür. Ahi birliklerinde de insanın bir bütün olarak ele alınıp meslekî ve genel bilgilerin bir arada verilmesi söz konusu idi. Ahilik mesleğindeki yamaklık, ilk basamak oluşu itibarıyla aday çıraklığa benzemektedir. Ahilikte öğrenim, sadece meslek öğretmeye hasredilmiyor ve genellikle akşamları veya müsait vakitlerde çırakların genel bilgi ve görgü edinmelerine yardımcı olunuyordu. Böylece onları kuru bilgilerle donatmak yerine madden ve manen olgunlaştırmaya çalışılıyordu.

Daha önce çıkarılan 2089 sayılı çırak, kalfa ve ustalık kanununun uygulanmasında çıraklara sadece meslek dersleri veriliyordu. Hâlbuki bu kanunla birlikte çıraklara dini ve ahlâki bilgiler verilmesini temin maksadıyla çıraklık eğitimi verilen bu müesseselerde meslek derslerinin yanında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersleri okutulmaya başlanmıştır. Bunun yanında Türkçe, Sosyal Bilgiler gibi dersler de buna ilave edilmiştir. Bu da kanuna bir takım ilavelerle Ahilikteki insanı bütün yönleriyle teçhiz edip dünya ve ahiret saadetini sağlamaya çalışmak prensibiyle özdeşleşmektedir.

Çırak-kalfa-usta üçlüsüne giden yolda ahilikteki çalışmalar ve yapılan törenler bugünkü kanunun muhteviyatına yansıtılmıştır. Ahi birliklerindeki çırakların kalfalığa geçmeleri, kalfalıktan ustalığa geçiş süreçleri tespit edilmiştir. Bazı yörelerde hala sürdürülen meslek öğrenimin çeşitli aşamalarındaki ilerlemelerle alâkalı törenlere izin verilmiştir. Bu yönüyle kanun, esnaf ve sanatkarlar tarafından “ahilik sistemine dönüş” olarak değerlendirilmiştir.

Yine bu kanunla çırakların üst bir öğrenime geçişleri sağlanmıştır. Böylelikle yetişen çırakların, sosyal mobilye gereği yatay ve dikey geçişlerle meslek lisesini tamamlayıp üniversiteye kadar devam etmeleri mümkün olmaktadır.

Bu kanunla birlikte endüstri kuruluşlarının ihtiyacı olan elemanları kendi bölgelerinde karşılamaları sağlanmıştır. Tabi ki her yıl artan bu ihtiyaçları karşılamak için açılacak okulların sayısı sürekli artması gerekmektedir.

Ahilik sisteminin yeniden doğuşu olarak takdim edilen ve özellikle uygulamalarda getirdiği bazı yeni düzenlemeler nedeniyle Türkiye'deki mevcut mesleki teknik eğitimde reform olarak kabul edilen 3308 sayılı kanunun tatbikatı esnasında ortaya çıkan bazı olumsuz sonuçlar ve aksaklıklar da söz konusudur. Bunları öğrenci, okul, işyeri açısından olmak üzere üç kısımda incelemeye çalışacağız.

1. Öğrencilerle ilgili ortaya çıkan mahsurlar:

Öğrencilerin bu uygulamadan sonra gözle görülen en büyük eksiklikleri öğrenci disiplininin uzaklaşarak okulun kontrolünden ayrılmış olmaları ve bu ikili eğitimi eksik değerlendirmeleridir. Bu sahada görevli çeşitli okul müdürleri ve idareciler başta olmak üzere diğer öğretmenler; özellikle büyük şehirlerde öğrencinin işletmelerde değişik bir kültürel yapı kazandığını belirtmektedir. İdarecilerin açıklamalarına göre öğrenciler işletmelerde öğrenci vasfına yakışmayan çeşitli davranış kalıplarına girmişlerdir. Bu durum işletmelerin büyüklüğü veya küçüklüğüne göre değişebildiği gibi işkoluna göre de değişiklik gösterebilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu temel ilke ve prensipler diğer okullardan farklı bir duruma bürünmektedir.

Endüstri Meslek Liseleri yeni uygulama ile birlikte büyük oranda kapasite artışına gitmiştir. 50-60 kişilik sınıflarda eğitim kalitesini korumak mümkün olmamaktadır. Bilgi eksikliği ile gittiği işletmelerde öğrenciler, okuldaki eğitimi beğenmemeye veya küçük görmeye başlamıştır.

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde pek çoğunun ortaokulda yeterince başarılı olmadığı, başarılı olanların elektronik, bilgisayar vb. bölümleri tercih ettikleri, yine bunların teknik liseye geçtikleri görülmektedir.

Bazı öğrenciler ailelerinin baskısı sebebiyle istemeyerek bu okullara geldiklerini ifade etmektedir.

Öğrencilerin işletmelerden aldıkları ücret azlığına rağmen bazı kötü alışkanlıklara başladıkları (içki, sigara, kahvehanelerdeki çeşitli oyunlar, atari salonları) tespit edilmektedir.

Çalıştıkları işyerlerinde farklı yaş gruplarındaki kişilerle beraber olmaları ve bu kişilerin tahsil ve ahlâk seviyelerinin düşük oluşunun öğrencileri olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

Öğrencilerin ikinci sınıftan itibaren başlayan uygulamalı eğitimlerinin 2 gün okul, 3 gün işletme şeklinde düzenlenmesiyle, işletmelerde geçirilen sürenin devam ettikleri mesleki teknik okullardan % 50 oranında fazla oluşu öğrenciler-

de işçi mi öğrenci oldukları konusunda mütereddit bir durum oluşturmaktadır. Üç gün okul dışında işletmelerde geçirilen sürenin oluşturduğu hava onların derslere konsantre olmalarını engellemektedir.

Öğrencilerin bir kısmı işyerlerini kendileri bulduklarından buralarda tanıdık, yakın veya akraba ilişkileri yüzünden işletmelere devamı aksamakta veya hiç devam etmemeleri durumu ortaya çıkabilmektedir.

2. Okul açısından ortaya çıkan mahsurlar:

Öğrencilerin iş ve beceri eğitimi yaptıkları atölyelerde gerekli malzemenin eksikliği veya geç intikali gibi durumlar neticesinde öğrenciler eksik bilgi ile işletmelere gönderilmekte ve çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedirler.

Özellikle teknik öğretmen eksikliği eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Öğrenci sayısındaki fazlalık, derslik yetersizliği ve atölyelerde gerekli makinelerin yetersizliğine sebep olmaktadır.

Okullar sanayi bölgeleri ile paralel bir şekilde inşa edilmediği için ulaşım zorlukları yaşanmakta, bu durum, öğretmenlerin koordinatörlük görevlerini gereği gibi yerine getirmelerini engellemektedir.

Pek çok okul, geçmiş dönemlerden günümüze kadar gelen pek çok branşı içinde barındırmakta ve bu bölümlerin bazıları, bölge ve okulun bulunduğu yerdeki endüstri ve sanayi organizasyonlarıyla ilgisiz bulunmaktadır.

Bazı okullarda açılan bölümler bölgenin ihtiyacı olmayacak elemanları yetiştireceği için bu bölgelerde yetiyecek elemanları ihtiyaç duyulan yerlere göndermek çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Bu husus özellikle pek çok değerli uzmanımız tarafından tespit edilmiş ve eleştirilmiştir (Bilgiseven, 1982, 91). Bu durum, eğitimde semeresiz yatırım diyebileceğimiz bir olguya neden olmaktadır (Erkal, 1992, 100-102).

Bu okullardaki öğretmenlerin yapılan pek çok teşvike rağmen özel sektörü seçmelerinin nedenlerinin araştırılması gerekmektedir. Zira bu durum eğitim ve öğretimin aksamasına yol açmaktadır.

Okullarda kurulmuş olan döner sermayelerin öğretmen ve öğrenci lehine tekrar düzenlenerek buralardan elde edilen gelirler üzerindeki kesintilerin kaldırılması veyahut öğrencilerin sigortalanmasında olduğu gibi devlet tarafından karşılanması gerekmektedir.

Okul kontenjanlarının bölgedeki mevcut işletmelerin durumuna göre azaltılması veya çoğaltılması söz konusu olabilmelidir. Zira bazı bölümlerdeki öğrencilere gereken sayıda işletme bulmak güçleşmektedir. Hatta bazı öğrencilerin yerleştirildikleri işletmeler öğrenim gördükleri mesleki eğitimle dolaylı olarak alakalı veya hiç alakasız olabilmektedir.

Büyük şehirlerde işletmelere koordinatörlük ile görevli öğretmenlerin rahatlıkla gidip gelmelerini temin güçlüğü vardır.

Öğretmenlerin hizmet içi eğitim programları cazip bir hale getirilip yaygınlaştırılması, böylelikle gelişen teknolojileri takip etmelerinin sağlanmasına yönelik faaliyetler yeterli değildir.

3. İşletme açısından ortaya çıkan mahsurlar:

Öğrenciler işletmelerde diğer çalışanlarla aynı pozisyonda tutularak, onlardan aynı derecede beceri ve maharet istenmektedir.

Öğrencilerin iş yasalarında yasaklanmış ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılabilmeleri, iş süreleri, ara dinlenmeleri, hafta tatili, milli bayram ve umumi tatil günlerinde çalıştırılmalarıyla ilgili hükümler yasada açıkça belirtilmemesi sebebiyle bu konularda istismarlar görülmektedir.

Öğrencilere yasada yer almayan şekilde fazla mesai gibi hususlarda baskı yapıldığı öğrenciler tarafından ifade edilmiştir.

Öğrenciler işletmelerde mesleki bilgi ve beceri işleri yaptırılacağı kanunda belirtildiği halde rutin işlerle meşgul edilmekte, bu durum onların yetişmelerini doğrudan etkilemektedir.

Özel sektöre ait işletmelerde öğrencilere gerekli sayıda belge sahibi usta öğretici temin edilememiştir.

İşletmelerin bazılarında kız öğrenciler için gerekli Türk-İslam örf adet ve geleneklerine uygun bir ortamın bulunamayışı bu öğrencilerin ahlâken ve mesleki bakımından dejenerasyonuna yol açmaktadır.

50 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelerde öğrenci istihdam edilmesi zorunluluk arz etmektedir. Yeni yasayla birlikte 50'den az işçi çalıştıran işletmelerde de istenirse öğrenci istihdamı yapılabilmesi işletme sayısının artmasına sebep olmuş ve öğrencilerin alternatif iş yerleri bulmalarını kolaylaştırmıştır. Aslında küçük işletme olarak kabul edilen bu tür işyerlerinde öğrencinin yetişmesine uygun bir ortam olup olmadığı her zaman tartışma götürür bir meseledir. Zira

bu küçük işletmelerde ucuz işgücü olarak istihdam edilen öğrencilerin branş dışı işlerde çalıştırılmaları onların edinmeleri gerekli olan mesleki beceri ve tecrübeler kazanmalarına engel olmaktadır.

İşletmelerdeki öğrencilerin grev veya lokavt durumlarında takınacakları tavır yasanın 22 maddesinde belirtilmiş olmakla beraber bu durum sendikaların grev ve lokavt kapsamı dışında kalan öğrencilerin eğitimlerinin ne olacağı konusunda bir çözüm göstermemektedir. Yani usta öğreticileri ve çalışma arkadaşları kanunen onlara tanınan bir grev hakkını kullanırlarken onların eğitiminin okul ortamında değerlendirilmesi için ek düzenlemeye ihtiyaç vardır. Örneğin 5000 veya 10.000 civarında işçi istihdam eden işletmelerde 50 ile 100 civarında öğrenci çalışacaktır. Bu öğrencilere rehberlik edecek usta öğreticilerin grev veya başka nedenlerle öğrencileriyle mesleki anlamda yetiştirilmeleri için gerekli eğitimi verememeleri durumunun yol açacağı sonuçları önlemek adına çözüm üretmek gerekir.

İşletmelerde usta öğreticilerin eğitim ve öğretim için çalışmaları gereken zaman onların daha çok gelir elde edebildikleri iş saatleriyle çatışmaktadır. Bu sebeple maddi açıdan ciddi rakamlara ulaşan kayıpları söz konusudur. En azından bu saatlerdeki ücretlendirmelerde iyileştirmeler şarttır.

İşletmelerde verilen iş eğitimi ve meslek dallarının okullardaki mevcut branşlarla ilgisizliği meslek eğitimini olumsuz etkilemektedir. Mesleki eğitim verilen bölümlerde bazı ek meslek dallarının açılması gibi güncelleştirmelere ihtiyaç vardır.

Çözüm Önerileri

Öğrencilerin işletmelerde eğitim görmeleri sonucu ortaya çıkan çift kişilik rollerinde okul yönünün ağır basmasının sağlanması ve bu hususun devamlı bir şekilde öğrencilere vurgulanması gerekmektedir.

Öğrenciler için işletmelerdeki beceri eğitimi Lise 1. sınıfın yaz tatili dönemine alınıp aradaki bu boşluk değerlendirilmelidir. Gerekirse Lise 3. sınıfın ilk sömestr sonunda işletmelerden öğrenciler çekilip okul içinde verilecek bir eğitimle eksiklerinin telafisi cihetine gidilmelidir. Bu bir dönem içinde verilecek yoğun bir eğitim öğrencinin öğrencilik vasfına dönüşünü sağlayabilir.

Öğrencilerin okudukları meslek dallarıyla ilgili uygun evsaffarı haiz işletme bulunamaması ihtimali düşünülerek en azından bazı öğrencilerin kendi okullarında ve atölye imkânları ölçüsünde ilgili bölümlerde pratik eğitimlerini sürdürmelerine imkân sağlanmalıdır.

Öğrencilerin kontrollerinin ciddi bir biçimde yapılması ve kâğıt üzerinde değerlendirme yapılmasının önüne geçilmelidir.

Büyük şehirlerde, işletmelerde koordinatörlük ile görevli öğretmenlerin okul imkânlarıyla ulaşımlarının sağlanması temin edilmelidir.

Öğrencilerin gittikleri işletmeler hakkında görüşleri dikkate alınıp, yapılacak test ve anketlerle işletmelerin durumu tespit edilmelidir.

İşletmelerde görevli usta öğreticilerin, görevlerinin bilincinde olmaları sağlanmalıdır.

İşyerlerindeki diğer çalışanlarla olan münasebetleri hususunda öğrencilere sık sık tavsiye ve bilgilendirmede bulunulmalıdır.

Okul kapasiteleri gözden geçirilerek öğrenci alımı yapılmalıdır.

Başarılı öğrencilerin meslek okullarını tercih etmesini temin maksadıyla gerekli önlemler alınmalıdır.

Daha çok tercih edilen bölümlerin sayısı arttırılmalıdır.

Okullar için gerekli malzemenin zamanında ve yeterli olarak temin edilmesi gerekmektedir. Ayrıca bütün bölümlerde atölye ve teorik ders eğitimi için gerekli öğretmen, eleman ve teknisyenin istihdamının sağlanması gereklidir. Öğrencinin eğitimini tam ve eksiksiz alması, gittiği işletmelerde kendi bilgisine güvenini sağlayacaktır.

Okulların sanayi bölgelerinde olmayışı yüzünden ortaya çıkan ulaşım zorluğu giderilmeye çalışılmalıdır. Yeni kurulacak okullar bu bölgelerde inşa edilmelidir.

Endüstri Meslek Liselerinde hangi bölümlerin açılacağı, okulun bulunduğu bölgenin beşeri, coğrafi, iklim, tabii kaynaklar açısından özellikleri dikkate alınarak düzenlenmelidir.

Öğrencilerin, mezun oldukları bölgede istihdam edilmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Aksi halde bu eğitim, semeresiz yatırım anlamına gelecektir.

Teknik öğretmenlerin özel sektöre kaymalarını önleyecek teşviklerin artırılması ve gereken eleman temini için Milli Eğitim Bakanlığı ile YÖK arasında işbirliğine gidilmesi gerekmektedir.

Okul döner sermayeleri aracılığıyla atölyelerde çeşitli ticarî amaçlı çalışmalar artırılmalı; öğrenci ve öğretmenlerin buralardan gelir temin düzeyi geliştiril-

melidir. Döner sermayeden yapılan kesintiler devlet tarafından karşılanıp daha fazla gelirin öğrenci ve öğretmene transferi gerçekleşmelidir.

Okullardaki kontenjanların artırılması ve azaltılması işletmelerin sayılarıyla eşdeğer oranda düzenlenmelidir.

Öğretmenlerin hizmet içi eğitim programları cazip bir hale getirilip yaygınlaştırılması, gelişen teknolojileri takip etmeleri için gerekli çalışmaların ciddiyetle yapılması gerekmektedir.

Başka ülkelerde ki ilgili bölümlerle temasa geçilip öğretmenler yurtdışına gönderilmeli, bilgi ve tecrübelerinin geliştirilmesi amacıyla uzun ve kısa vadeli programlar düzenlenmelidir.

İşletmelerde öğrencilerin diğer çalışanlarla aynı şekilde değerlendirilmeyip öğrenci oldukları unutulmamalıdır.

Öğrencilerin iş kanunlarında yasaklanmış, ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmaları, öğrencilere fazla mesai yaptırılması veya cumartesi-pazar günleri çalıştırılmalarının önüne geçilmelidir. İş süreleri, ara dinlenme, hafta tatili, milli bayram ve umumî tatil günlerinde çalışma durumlarıyla ilgili hususlar kanuna ilave edilmelidir.

İşletmelerin yukarıdaki esasları çiğnemeleri durumunda çeşitli caydırıcı cezalar konulmalıdır.

Öğrencilerden bir kısmına işletmelerde mesleki bilgi ve beceri işleri yaptırılmayıp rutin işlerle meşgul edilmelerinin önüne geçilmelidir. Gerekli eğitimin verilmemesinde işletmelerden öğrenciler alınıp başka işletmelere yerleştirilmelidir.

İşletmelerde ehliyetli ve belge almış usta öğreticilerin bulundurulması hususuna dikkat edilmelidir.

Özellikle kız öğrencilerin yerleştirildiği işletmelerde hassasiyet gösterilmesi gerekmektedir. Uygun ortam temin edilemediği durumlarda okullarda gerekli eğitim verilmesine çalışılmalıdır.

İşletmelere öğrenci yerleştirilirken 50 ve daha fazla işçi çalıştıran işyeri olma şartı aranmalı; nitelikli, güvenilir, denenmiş işletmeler tespit edilmelidir.

Okulun, teknik donanım bakımından geliştirilmesi, okul ile işletmeler arasında bu bakımdan farkın azaltılması, okuldaki eğitimin ciddiyetini olumlu yönde etkileyecektir.

Öğrencilerin grev ve lokavt durumları belirtilmiş olmakla beraber Sendikayla çatışmaya düşmemeleri için ek düzenlemeler yapılmalıdır.

İşletmelerde görevli usta öğreticilerin gündüz görevlendirilmelerinde ortaya çıkan maddi kayıp giderilmelidir.

İşletmelerdeki bazı branşlarda eğitim verilmediği bir vakıadır. Bu durumda uygun okullara ilave bölümler eklenmelidir.

Milli Eğitimin en önemli gayesi, milli kültür, ahlâk ve şuur sahibi, memleket sever ve milliyetçi vatandaşlar yetiştirmektir. Türkiye’de ortaöğretim ve mesleki teknik eğitimin en önemli hedefi bu olmalıdır.

Mesleki ve teknik eğitimin teşviki için gerçekçi tedbirler alınmalıdır.

Mesleki ve teknik eğitimde insan gücü ihtiyaçlarının yoğun olduğu sahalara öncelik verecek şekilde burs sistemi geliştirilmelidir.

Endüstri Meslek Liselerinin orta kısımları açılarak mesleki ve teknik önbilgiler verilmelidir (Orhim Görüşler Serisi s. 238).

Sonuç

Tarihimizde önemli bir yer teşkil eden fütüvvet ve ahilik teşkilatı, bugün de çalışma hayatında gelinmesi gereken noktalara yol gösteren öncü bir müessesedir. Bu müessese ve onun öngördüğü anlayış, yeni bir ruhla tekrar hayatiyete geçirilmelidir. Bunun için çalışma hayatında etkin olan kurum ve kuruluşların, tek bir çatı altında gevşek bağlı bir konfederasyon şeklinde bir araya gelerek meselelerin halline çalışmaları gerekmektedir. Fütüvvet ahlâkının esası olan mahviyet ve alçak gönüllülükle birbirlerine yardımcı ve destek olmaları, meslek eğitiminin amaçlarına ulaşmasını kolaylaştıracaktır.

Ahilik, çatışmacı ve tefrikaların kol gezdiği toplum anlayışının karşısındadır. Bireylerin menfaatini toplumun menfaatinden üstün görmez. Bu prensiplerle bezenmiş bir toplulukta rekabet, sadece daha iyiyi elde etmek uğruna yapılır. Tesanüt ve dayanışma had safhada olduğu için dış etkenler ve etkiler en aza indirgenebilir.

Bugün ahiliğin bıraktığı boşluk değişik müesseselerle doldurulmaya çalışılsa da işlevleri büyük ölçüde ifa edilememektedir. Özellikle gençleri yönlendirme ve toplumdaki ödevlerine hazırlama bakımından ahilik sonrası oluşturulan kurumların yetersiz kaldığı bir vakıadır. Ahilerin yeni yetişen gençlerle olan meşguliyeti “ağaç yaşken eğilir” atasözündeki anlayıştan kaynaklanmaktadır ve bu

buna benzer sözlerle ilintilenilebilir. Gençlik bugün bu tür kanaat önderlerinin desteklendiği ahilik benzeri kurumlara daha çok ihtiyaç duymaktadır. Bugün böyle bir yapıdan yoksun olarak yetişen gençlerimiz gelecek korkusu içinde yarınlarından endişeli, nereye ait olduğundan bihaber, kimlik buhranı içinde farklı kültürlerin tesiri altında kalmaktadır.

Türkiye’de gelişen sanayi ve endüstri, zihniyet dünyamızı da etkilemekte ve tüketim kalıpları da değişmektedir. Her şeye sahip olma hırsı toplumumuzda rüşvet, yolsuzluk, iltimas, adam kayırma gibi toplumsal hastalıkları tetiklemektedir. Sadece tüketen ve üretmeyen, kendisi için yaşayan bir insan tipi karşımıza çıkmaktadır. Her şey ücrete veya maddi bir objeye benzetilmektedir. Tasarruf zem edilerek kınanmakta, tüketim her türlü vasıtalarla teşvik edilmektedir. Bütün bunlar insanı yalnızlaştırmada ve bencilleştirmektedir (Adalı, 1986, 2-3). Ahiliğe yeniden dönüp bakma ihtiyacını daha net ifade etmek için günlük gazete ve medya araçlarında yer alan haberlere bir göz gezdirmek bile yeterlidir. Hayatın merkezine insanın konduğu ve her şeyi onun daha fazla müreffeh olması için bir vasıta kılındığı toplum anlayışına duyulan ihtiyaç ortadadır. Bu arada insan dışındaki diğer canlıları (hayvan ve bitki) hatta cansız varlıkları tabiatta Allah tarafından konulmuş bir dengenin parçası olarak kabul eden ve onları yok eden değil, onlardan istifade eden ve geliştiren bir anlayışa ihtiyaç vardır.

Çıraklık ve mesleki teknik eğitim konusunda hedeflere ulaşmada ilerlenme sağlanmışsa da istenilen noktadan hala uzak olduğumuz bir gerçektir. Yüzyıllarca meslek eğitiminde model olmuş ahilik anlayışının bugün için uygulanabilirliği örnekleriyle ortaya konulmalıdır. Mesleki teknik eğitimdeki çeşitlendirme ve zenginleştirme faaliyetlerinde esas ölçü, bunu yapmaya yetecek kaynağın oluşturulması ve ülkenin buna duyacağı ihtiyaçla paralellik arz etmesi gerektiği gerçeğidir. Bu tür bir eğitim için gerekli olan kaynakların israfını en aza indirgeyen yeni bir sisteme geçme zorunluluğu ortadadır. Milli eğitim ve kültür şuralarında alınan kararların hayata geçirilmesi konusunda ihmal ve boş vermişlikten farklı bir tutum izlenmelidir.

Kaynakça

- Adalı, S. (1986). *Katılmalı yönetim*. İstanbul.
- Akın, N. & Atabay, S. (1996). *Avrupa Birliği ülkeleri eğitim politikaları*. Ankara.
- Aksu, Ö. (1988). *İşçi ve sendika hareketleri*. İstanbul.
- Akyüz, Y. (1989). *Türk eğitim tarihi* (3. basım). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Arpağuş, S. (2007). Pir. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 34, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Ateş, S. (1977). *Tasavvufta fütüvvet*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Atik, K. (2004). Ahilik teşkilâtı ve Türkler üzerindeki etkileri. *G.Ü. AKAM Ahilik Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), s.1-19.
- Başaran, S. (1991). *Endüstri Meslek Lisesi son sınıf öğrencilerinin lise meslek dalları ile yüksek öğretimde seçmek istedikleri meslekler arasındaki ilişki*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bayram, M. (1981). Ahi. *İslami Bilgiler Ansiklopedisi*, 1, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Bayram, M. (1986). Anadolu Selçukluları zamanında ahi teşkilatının kuruluşu ve gelişmesi. *Ahilik ve esnaf: Konferanslar ve seminerler*. İstanbul: Esnaf ve Sanatkârlar Dernekleri Birliği.
- Bilgiseven, A. K. (1982). *Eğitim sosyolojisi*. İstanbul.
- Cahen, C. (1986). İlk ahiler hakkında. *TTK Belleten*, 197, s.591-601.
- Çağatay, N. (1952). Fütüvvet-ahi müessesesinin menşei meselesi. *AÜİFD*, 1, s. 59-84.
- Çağatay, N. (1976). *Fütüvvetçilikle ahiliğin ayrıntıları*. Ankara.
- Çağatay, N. (1976). Fütüvvetçilikle ahiliğin ayrıntıları. *TTK Belleten*, 159, s.423-488.
- Çağatay, N. (1981). *Bir Türk kurumu olarak ahilik*. Konya, s.159-171.
- Çağatay, N. (1982). Anadolu'da ahilik ve bunun kurucusu Ahi Evran. *TTK Belleten*, 182, s.423-435.
- Çağatay, N. (1990). *Ahilik nedir*. Ankara.
- Ergün, M. (1982). *Atatürk devri Türk eğitimi*. Ankara.
- Erkal, M. (1992). *Sosyoloji* (4.basım). İstanbul.

- Erken, V. (2008). *Bir sivil örgütlenme modeli: Ahilik*. Ankara.
- Evliya Çelebi (1996). *Seyahatname*. Orhan Şaik Gökyay (haz.), İstanbul.
- Gemici, N. (1993). *Türkiye’de mesleki teknik eğitimin gelişimi ve Endüstri Meslek Liselerinin durumu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gölpınarlı, A. (1949-1950). İslâm ve Türk illerinde fütüvvet teşkilâtı ve kaynakları. *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, 11(1-4)
- Güllülü, S. (1977). *Ahi birlikleri*. İstanbul.
- Gündüz, İ. (1983). *Osmanlılarda devlet-tekke münasebetleri*. İstanbul.
- Güngör, E. (1995). *Türk kültürü ve milliyetçilik*. İstanbul.
- İbn Batuta (ts.), *Rihletü İbn Batuta*. Beyrut.
- İşler, H. (2006). *Avrupa Birliğine uyum sürecinde Türkiye’deki mesleki teknik ortaöğretim sisteminin Avrupa Birliğine uygunluğu*. İzmir.
- Karaçivi, C. (2000). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Kazıcı, Z. (1988). Ahilik. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, s.539-541.
- Köksal, M. F. (2008). *Ahi Evran ve ahilik*. Kırşehir.
- Köprülü, F. (1988). *Osmanlı Devleti’nin kuruluşu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kütükoğlu, M. (1986). Osmanlı esnafında oto-kontrol müessesesi. *Ahilik ve esnaf: Konferanslar ve seminerler*. İstanbul: Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri Birliği.
- MEB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü (1996). *Avrupa Birliği üye ülkelerinin eğitim sistemleri*. Ankara.
- MEB, *Mesleki teknik eğitimin tarihçesi*, http://etogm.meb.gov.tr/index.asp?sayfa_id=300&sayfa=tarihce_mesleki (erişim: 2009-12-23)
- MEGSB Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü (1988). *Endüstriyel teknik öğretimde gelişmeler*. Ankara.
- Muallim Cevdet (2008). *İslam fütüvveti ve Türk ahiliği İbn-i Batuta’ya zeyl* (Çev: Cezair Yazar). İstanbul: İşaret Yayınları.
- Muallim Cevdet (1335/1919). İslam Türk teşkilat-ı medeniyesinden ahiler müessesesi. *Büyük Mecmua*, no: 5 (Nisan) ve 10 (Haziran).
- Mucuk, İ. (1987). *Modern işletmecilik*. İstanbul: Der Yayınları.

- ORHİM (1987). *Görüşler serisi: Çıraklık ve meslek edinme kanunu ile memurlar ve işçiler ile bunların emeklilerine konut edindirme yardımı yapılması hakkında kanunun uygulamaları ve alınması gerekli tedbirler*. İstanbul: Orhim Yayınları.
- Sağlam, M. (1999). *Avrupa ülkelerinin eğitim sistemleri*. Eskişehir.
- Sakaoğlu, N. (2003). *14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye’de eğitim*. İstanbul.
- Schlaffke, W. (1997). *2000’li yıllar eşiğinde meslekî eğitim ve Türkiye için yeni açılımlar uluslararası sempozyumu* (29-30 Nisan 1997). Ankara: MEKSA Yayınları.
- Sezgin, İ. (1986). *Çıraklık ve mesleki eğitimi kanunu ve yeni mesleki ve teknik eğitim sistemi*. Ankara: MEB.
- Soykut, R. (1971). *Orta yol ahilik*. Ankara.
- Şahin, İ. (1988). Ahi Evren. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Tabakoğlu, A. (1986). *Türk iktisat tarihi*. İstanbul.
- Taeschner, F. (1953-1954). İslam ortaçağında futuvva (fütüvvet teşkilatı) (Çev: Fikret Işıltan) *İÜİFM*, 15(1-4), s. 1-7.
- Taeschner, F. (1962). Eine schrift des Sihabeddin Suhra-wardi über die futuwa. *Oriens*, 15.
- Taeschner, F. (1972). İslâm’da fütüvvet teşkilatının doğuşu meselesi ve tarihi çizgileri (Çev: Semahat Yüksel). *TTK Belleten*, 36, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1984). *Osmanlı devlet teşkilatına medhal*. Ankara.
- Güzel, H. C. (1981). Türkiye’de ortaöğretim ve mesleki teknik eğitim. *Milli Eğitim ve Din Eğitimi: Tebliğler, Müzakereler, Sonuçlar*, Ankara: Aydınlar Ocağı, s.96-128
- Zengingönül, O. (1998). *Avrupa Birliği’nde mesleki teknik eğitime yeni yaklaşımlar ve Türkiye için bir uyum analizi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Looking for Models in the Technical-Vocational Training From the Time of “The Akhi” Tradition Till Now

Nurettin Gemici*

Abstract- Is the model of the “Ahilik” movement being implemented in technical-vocational training as it was stated and claimed? The technical-vocational training in terms of its field covers not only secondary education but also apprenticeship and craftsman training. Therefore it is clear that there is a need for this kind of education benefiting from the “Ahilik” movement. There is no doubt that the “Ahilik” movement has taken its essence from the spirit of our national values. So some practices regarding vocational training would be taken from this movement as samples for current education system to return those days. Today this system has been left to the fairness of foreign models. In order to actuate it, the main reason is: the doorway must be clear and it should be harmonised with the national values. What sort of things can be done to achieve this goal? This question is the starting point of this paper. By answering to this question we will try to find out the things that we lost by neglecting the “Ahilik” movement. It should be re-evaluated the regulations and studies with the “Ahilik” movement concerning indispensable demand of secondary level labour power.

It has to be investigated whether the “Ahilik” understanding can be implemented today or not. As known it has been implemented for centuries. Anyone has

* Dr., Istanbul University Faculty of Theology

Address for correspondence- İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Baba Hasan Alemleri Mah.
Horhor Cad. Kavalalı Sok. No:1 A Blok 34091 Fatih / İstanbul - Turkey
E-mail: nurettinGemici@hotmail.com

to be bear in mind the fact that sufficient financial sources have to be reserved to implement increasing diversifications in vocational training, and the country’s demand for this issue should not be forgotten. On the other hand a new system has to be applied in vocational training to reduce the waste of sources. To put into practices all the decisions made by the council of education and culture, a new way should be followed by leaving the old one that is neglecting.

Key words- Technical Vocational Training, Models of Technical Training, The “Ahilik” movement as an education model.